

НА ПОШАНУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА З НАГОДИ 60-РІЧЧЯ ДЕКАНА ФАКУЛЬТЕТУ ІНОЗЕМНИХ МОВ, ПРОФЕСОРА, ЗАСЛУЖЕНОГО ПРАЦІВНИКА ОСВІТИ УКРАЇНИ ОЛЕКСАНДРА МИКОЛАЙОВИЧА БІЛОУСА

1. Білоус Олександр Миколайович народився 14 липня 1955 року в сім'ї сільських вчителів у м. Мала Виска Кіровоградської області.

Батько – Білоус Микола Антонович (19.08.1923 – 06.11.2009) – фронтовик з перших днів війни, отримав два поранення і контузію, нагороджений за мужність і відвагу багатьма орденами й медалями. Першу бойову медаль «За оборону Києва» отримав влітку 1941 року. М. А. Білоус закінчив після війни дворічні курси учительського факультету Черкаського педагогічного інституту та географічний факультет Київського педагогічного інституту ім. М. Горького. Педагогічну діяльність розпочав директором восьмирічної школи у селі Онок Виноградівського району Закарпатської області, а потім до виходу на заслужений відпочинок працював учителем географії, креслення та малювання у Петрівцівській середній школі Миргородського району Полтавської області, де займав посади учителя-методиста, заступника директора з навчальної роботи та директора вечірнього відділення.

Мати – Білоус (дівоче Нужна) Надія Омелянівна (10.02.1928), дитина війни, закінчила після війни з відзнакою філологічний факультет (українська мова і література) Черкаського педагогічного інституту. Розпочала свою педагогічну діяльність учителем української мови і літератури села Онок Закарпатської області, а потім учителем, заступником директора з навчальної роботи, учителем-методистом Петрівцівської середньої школи Миргородського району Полтавської області. Нині мешкає в селі Петрівці.

Сестра – Спотар (дівоче Білоус) Ольга Миколаївна (12.08.1952), закінчила в 1974 році Київський інститут іноземних мов, за фахом учитель іспанської та німецької мов. З 1974 до 1976 року працювала в Республіці Куба перекладачем на будівництві радянськими спеціалістами хімічного комбінату у місті Нувітас, а потім учителем німецької мови у м. Горлівка Донецької області. Заочно закінчила філологічний факультет (українська мова і література) Кіровоградського державного педагогічного інституту ім. О.Пушкіна. Працювала у гімназії «Інтелект» м. Горлівки вчителем, вчителем-спеціалістом вищої категорії (з 2007 р.), вчителем-методистом української мови і літератури (з 2010 р.). Відмінник освіти України з 2007 року. Після окупації проросійськими бойовиками міста

Горлівки була звільнена з роботи та була змушена переїхати до рідного села Петрівці Полтавської області, де проживає з матір'ю й нині.

2. Білоус Олександр Миколайович закінчив у 1972 році Петрівцівську середню школу, а в 1973 професійну автошколу у місті Миргород Полтавської області. Після закінчення автошколи працював автослюсарем у колгоспі «Україна» рідного села Петрівці. У 1973 році вступив на факультет німецької мови Київського інституту іноземних мов. Після двох років навчання як один із кращих студентів факультету був направлений у 1975 році до Берлінського Гумбольдт-університету.

У 1979 році закінчив Берлінський Гумбольдт-університет за спеціальністю «Романо-германська філологія». Після відмінного захисту дипломної роботи на тему «Дослідження вживання прикметникових та прислівникових синтаксичних конструкцій з точки зору семантико-логічної теорії валентності (на матеріалі німецької та української мов)», науковим керівником якої був всесвітньо відомий учений Берлінського університету – професор **Вільгельм Бондціо (Wilhelm Bondzio)**, О.М. Білоус отримав кваліфікацію – **Філолог. Викладач німецької, англійської мов та німецької літератури.**

Цього ж 1979 року О.М. Білоус був направлений Міністерством освіти України разом зі своєю дружиною **Ольгою Іванівною Білоус (дівоче Баканова)**, випускницею теж Берлінського Гумбольдт-університету, до Кіровоградського державного педагогічного інституту ім. О.С. Пушкіна, де успішно працюють і сьогодні.

Родина Білоусів виростила двох синів – **Андрія** (1977 р.н.) й **Антон** (1986 р.н.), які, закінчивши факультет іноземних мов Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, зайняли своє гідне місце в житті.

З травня 1981 до листопада 1982 р. Олександр Миколайович проходив строкову службу у військах спеціального призначення Радянської Армії. Сьогодні є капітаном запасу ВДВ.

3. Білоус О.М. – кандидат філологічних наук з 25.01.1989 року. У вересні 1988 р. під керівництвом доктора філологічних наук, професора М.О. Рудякова в спеціалізованій ученій раді К.068.24.08 Одеського державного університету ім. І.І.Мечникова успішно захистив кандидатську дисертацію «Проблема семантичної еквівалентності мовних одиниць в художньому перекладі (на матеріалі перекладів творів М.О.Шолохова німецькою мовою)» (спеціальність **10.02.20 – порівняльно-історичне, типологічне, зіставне мовознавство і теорія перекладу**). Диплом кандидата наук ФЛ № 012219.

Учене звання **доцента** кафедри теорії та практики перекладу германських мов присвоєно 21 грудня 2000 року (Атестат ДЦ № 001462).

Учене звання **професора** кафедри перекладу та загального мовознавства присвоєно 31 травня 2013 року (Атестат ІЗПР № 008720).

Указом Президента України № 655/2013 від 30 листопада 2013 року «Про відзначення державними нагородами України з нагоди річниці підтвердження всеукраїнським референдумом Акта проголошення незалежності України 1 грудня 1991 року», присвоєно звання **ЗАСЛУЖЕНИЙ ПРАЦІВНИК ОСВІТИ УКРАЇНИ.**

4. Стаж педагогічної роботи у вищих навчальних закладах III–IV рівня акредитації – 37 років, у т.ч. у КДПУ – 37 років.

5. Основні етапи педагогічної діяльності у КДПУ:

20.08.1979 – 08.05.1981 – викладач кафедри іноземних мов;

07.05.1981 – 22.11.1982 – служба в лавах Радянської Армії (військовий квиток серії НУ № 9061422);

02.01.1983 – 01.09.1983 – викладач кафедри іноземних мов;

01.09.1983 – 01.09.1985 – стажист – дослідник;

01.09.1985 – 01.10.1987 – викладач кафедри німецької мови;

01.10.1987 – 28.11.1988 – викладач кафедри германських мов (у зв'язку з реорганізацією кафедри);

28.11.1988 – 25.10.1995 – старший викладач кафедри германських мов;

25.10.1995 – 01.12.1997 – доцент кафедри германських мов;

01.12.1997 – 01.05.1998 – доцент кафедри германських мов, виконувач обов'язків декана факультету іноземних мов;

01.05.1998 – 17.11.1999 – доцент кафедри германських мов, декан факультету іноземних мов;

17.11.1999 – 26.06.2000 – доцент кафедри німецької філології (у зв'язку з перейменуванням кафедри), декан факультету іноземних мов;

26.06.2000 – 01.04.2004 – доцент кафедри теорії та практики перекладу (у зв'язку зі створенням нової кафедри), декан факультету іноземних мов;

01.04.2004 – 05.04.2011 – доцент кафедри перекладу і загального мовознавства (у зв'язку з реструктуризацією кафедри), декан факультету іноземних мов;

05.04.2011 – по 31.05.2013 – на посаді професора кафедри перекладу і загального мовознавства, декан факультету іноземних мов.

31.05.2013 – по теперішній час – професор кафедри перекладу, прикладної та загальної лінгвістики (у зв'язку з перейменуванням кафедри), декан факультету іноземних мов.

6. Основні навчальні курси:

– Теорія і практики перекладу; порівняльна лексикологія; усний двосторонній переклад; письмовий двосторонній переклад/ переклад документації; письмовий науково-технічний переклад; мистецтво перекладу та інтерпретація тексту; керівництво підготовкою бакалаврських, магістерських та дисертаційних робіт.

Систематично оновлює зміст лекційних курсів, плани семінарських та практичних занять з навчальних дисциплін. 2012 року став ініціатором та співавтором доопрацювання, удосконалення та друку навчально-методичних комплексів з усіх фахових дисциплін спеціальностей «Філологія (переклад)» та «Філологія (прикладна лінгвістика)» освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр». Особисто розробив та опублікував курси лекцій та практичних занять з фахових дисциплін «Теорія і технологія перекладу», «Науково-технічний переклад», «Порівняльна лексикологія: курс лекцій, практичних завдань, самостійної роботи та модульних контрольних робіт» (німецькою та українською мовами) та «Практика перекладу (практикум з курсу лекцій «Теорія перекладу» у співавторстві)».

За останні 10 років опублікував 5 навчальних посібників з грифом МОН України та МОНмолодьспорту України для студентів та учнів у співавторстві:

„Практична граматики німецької мови /1-ше видання 2002 р. (лист МОН України № 14/18.2-1997 від 30.10.2002); „Практична граматики німецької мови (2-ге видання 2004 р., виправлене та доповнене) (лист МОН України № 14/18.2-1997 від 30.10.2002); „Лінгвокраїнознавство німецькомовних країн” (лист МОН України №1.4/18-Г-1659 від 10.10.07 р); „Фразеологія: знакові величини” (лист МОН України №1.4/18-Г-227 від 28.01.08); „Граматики німецької мови: теоретичний матеріал, комунікативні вправи і завдання для студентів. 3-тє вид., виправл. та доповн.“ (лист МОНмолодьспорту України №1/11-9487 від 13.10.11 р.)

Здійснює керівництво курсовими, кваліфікаційними та дисертаційними роботами. До науково-дослідної роботи залучає студентів факультету іноземних мов, які беруть участь у роботі проблемної групи «Аспектний переклад: перекладацькі труднощі» та щорічно виконують курсові й кваліфікаційні (бакалаврські та магістерські) роботи. За останні п'ять років під керівництвом Олександра Миколайовича випускниками факультету захищені 21 бакалаврська та 12 магістерських робіт.

(1) Під керівництвом Білоуса О.М. захищено 3 кандидатські дисертації:

– **Мищенко А.Л.** на тему «Адаптація англіцизмів до системи сучасної німецької мови (на матеріалі англіцизмів комп'ютерної галузі й технологій)» зі спеціальності **10.02.04 – германські мови** (захист відбувся 11.06.2009 р. у спеціалізованій ученій раді К 11.051.04 Донецького національного університету; диплом ДК № 058337);

– **Стасюк Б.В.** на тему «Часткові еквіваленти у відтворенні англомовних художніх текстів в українському перекладі (на матеріалі романів Дж. Р. Р. Толкіна “The Lord of the Rings” і У.К. Ле Гуїн “A Wizard of Earthea”)» зі спеціальності **10.02.16 – перекладознавство** (захист відбувся 25.03.2011р. у спеціалізованій ученій раді Д 26.001.11 Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка; диплом ДК № 002995);

– **Бідна Т.О.** на тему «Реалізація концептів жінка та чоловік в оригіналі та перекладах художнього тексту (на матеріалі перекладів романів М. Мітчел “Gone with the Wind” і Дж.

Голсуорсі "The Forsyte Saga"» зі спеціальності **10.02.16 – перекладознавство** (захист відбувся 19.09.2012 р. у спеціалізованій вченій раді К 41.053.05 Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»; диплом ДК № 011220).

Брав участь і став переможцем у міжнародних грантах:

– **2005 р.** став переможцем Гранту ТЕМПУС № IMG-UKR2008 – 2004 від Європейської Комісії з питань освіти в Брюсселі /TEMPUS Individual Mobility Grant. Мета гранту: «Професійний розвиток викладачів: міжнародні стандарти, забезпечення якості викладання іноземних мов». З 14-го вересня по 03 жовтня 2005 відвідав за кошти гранту Оксфордський університет, Велика Британія; Національний університету міста Корк, Ірландія; Карл-Франценс університет міста Грац, Австрія та Інститут усного та писемного перекладу Віденського університету, Австрія. Під час зустрічі із завідувачем кафедри педагогіки, др. проф., Джоном Ферлонгом та др. проф. кафедри педагогіки Коліном Броком (університет Оксфорд), професорами кафедри безперервної освіти, др. проф. Мартіном О'Фатах, др. проф. Стівом О'Брайєн, др. проф. Розарі Гріффін (Національний університет Корк), деканом гуманітарного факультету др. проф. Антоном Швоб та др. проф. Паулем Портман (Карл-Франценс-університет Грац), в.о. декана, др. проф. Мері Снелл-Горнбі (Інститут усного та писемного перекладу Віденського університету) відбувся обмін досвідом щодо міжнародних стандартів, якості знань підготовки викладачів іноземних мов та перекладачів.

– **2005 р.** отримав Грант від «Кооперації Австрія»/Відень та пройшов з 01.11.2005 по 30.11.2005 р. стажування в Інституті теоретичного та прикладного перекладознавства університету Карла-Франценса у місті Грац/Австрія.

– **2008 р.** здобув Грант Фонду Österreich-Kooperation на участь з 3-го по 16-те квітня 2008 року у роботі австрійсько-українського наукового семінару в університетах міст Відень та Грац/Австрія – «Болонський процес: нові вимоги до програм викладання перекладознавчих дисциплін». Учасники семінару: директор Інституту теоретичного та прикладного перекладознавства університету імені Карла Франценса/Грац, др. проф. Еріх Прунч, др. Гаральд Фляйман, др. Гюнтер Ляйкауф, др. Гудрун Гетц; директор Інституту усного та письмового перекладу Віденського університету, др. проф. Герхард Будін, завідувач кафедри перекладознавства, др. проф. Мері Снелл-Горнбі; завідувач кафедри перекладу з німецької мови КНУ ім. Т.Шевченка, д.філол.н., проф. Т.Р.Кияк, завідувач кафедри перекладу з англійської мови ХНУ ім. В.Н.Каразіна, д.пед.н., проф. Л.М.Черноватий, декан факультету іноземних мов, доцент кафедри перекладу і загального мовознавства КДПУ ім. В.Винниченка О.М.Білоус.

– **2009 р.** отримав Грант Фонду Карнегі в Нью Йорку/США для участі у «Програмі підтримки адміністрування університетів» /IREX University Administration Support Program Grant financed by Carnegie Corporation of New York та за кошти гранту пройшов стажування з 28.09.09 по 20.11.09 р. у Монтклерському державному університеті /Montclair State University штату Нью-Джерсі/США (сертифікат б/н від 18.11.09).

– **2010 р.** став переможцем на отримання Гранту Фонду Карнегі в Нью Йорку, США (Пілотний проект) для участі у «Програмі підтримки адміністрування університетів» / IREX University Administration Support Program, 2010-2011 – Pilot Project Grant financed by Carnegie Corporation of New York. Номер гранту: FY10-UASP-Bilous-01. Термін виконання: 1 вересня 2010 – 30 серпня 2011 р. Сума гранту US \$12,752. Метою цього проекту стало: Втілення модернізованого управління набором студентів на перший курс навчання з досвіду Монтклерського державного університету США в Кіровоградському державному педагогічному університеті ім. В.Винниченка /The purpose of this Grant agreement is to Implement Modernized Recruitment Management in Kirovohrad State Pedagogical University. На технічне оснащення факультету іноземних мов та університету із коштів гранту було освоєно 60 000 тисяч гривень.

– **2011 р.** підвищував кваліфікацію за програмою «Аспектні види перекладу: усний, юридичний, науково-технічний та сучасні методика викладання перекладознавчих дисциплін» з 03.10.2011 по 31.10.2011 року (завірене свідоцтво б/н від 28.10.11) у Інституті

іноземних мов і перекладу міста Мюнхен/Німеччина (*Sprachen-und Dolmetscher-Institut München*). Грант для проходження підвищення кваліфікації був наданий на конкурсній основі відділом академічних обмінів Баварської Державної Канцелярії (*Bayerische Staatskanzlei*).

– **2014 р.** отримав місячну МАЙДАН-стипендію від Австрійського академічного обміну (*OeAD-GmbH*) та Центру з міжнародної кооперації та мобільності Австрії (*ICM*), яка фінансувалася Федеральним міністерством з питань науки, досліджень та економіки Республіки Австрія (*BMWFW*), та пройшов з 01.11.2014 по 30.11.2014 стажування у Центрі перекладознавства (*Zentrum für Translationswissenschaft*) Віденського університету – сертифікат від 28.11.2014).

8. 2012 р. підвищував кваліфікацію (стаціонарно-дистанційно) з навчальним часом 210 годин в Університеті менеджменту освіти НАПН України за категорією «Директори інститутів/Декани факультетів ВНЗ III–IV рівнів акредитації» з 23.01.2012 по 22.06.2012 р. Виконав випускні роботи та практикум з оцінкою «Відмінно» (Свідоцтво про підвищення кваліфікації І2СПК 909080 від 22.06.12 р., реєстраційний № 287).

9. 2005 року заснував на факультеті іноземних мов науково-дослідну студію для магістрів, аспірантів та пошукувачів «Семантичні проблеми перекладу творів словесного мистецтва» та став з 2008 року ініціатором та співголовою оргкомітету щодо проведення щорічної Міжнародної науково-практичної конференції «Мови і світ: дослідження та викладання», а також відповідальним членом редакційної колегії за випуски 2008 – 2016 рр. фахової збірки «Наукові записки: Серія (мовознавство)» КДПУ ім. В.Винниченка.

10. З 2005 до 2007 рр. був співвиконавцем науково-дослідної держбюджетної теми: „Європейські мовні картини світу в аспектах етнолінгвістики та лінгвокультурології” (номер державної реєстрації: 0105U001846, Наказ МОН України № 960 від 22.12.2004 р.).

У 2012–2013 рр. та 2014–2015 рр. підготував докторантку А.Л.Миценко і аспірантку Л.О.Беспальченко та 4 студентки 4-го курсу спеціальності «Філологія (прикладна лінгвістика)» Дар'ю Данову, Анну Баркар, Дар'ю Романюк, Любов Альшину та студентку магістратури спеціальності «Філологія» (переклад) Ольгу Брайко до участі в міжнародних стипендіальних грантах, які щорічно надає Фонд імені Ганса Зайделя (Мюнхен, Німеччина). Докторантка, аспірантка та п'ять студентів стали переможцями та отримали гранти на семестрове навчання та наукове дослідження в університеті Заарбрюкена та Кельнському університеті прикладних наук/ *Fachhochschule Köln – Cologne University of Applied Sciences*.

З 1998 року по теперішній час О.М.Білоус є Головою журі щорічних учнівських обласних олімпіад III етапу з німецької мови. З 2003 року неодноразово призначався МОН України членом журі IV етапу Всеукраїнської олімпіади з іноземних мов (німецька) та за наказом МОНУ № 218/21 від 06.03.09 експертом-консультантом від МОН України на Всеукраїнську учнівську олімпіаду з німецької мови в Донецьку.

Є одним з експертів МОН України з питань ліцензування та акредитації підготовки бакалаврів, спеціалістів та магістрів за напрямками «Філологія (переклад)» та «Філологія (прикладна лінгвістика)».

Найближчою участю була робота у складі експертної комісії з 09-го по 11-те червня 2015 року щодо ліцензійної експертизи підготовки магістрів зі спеціальності 8.02030302 «Мова і література (німецька)» у Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет» згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 1325-л від 08.06.2015 року.

Здійснював держаний контроль за проведенням незалежного оцінювання в пунктах тестування: Гімназія № 9 Кіровоградської міської ради Кіровоградської області; Комунальний заклад «Навчально-виховне об'єднання «Загальноосвітній навчальний заклад I–III ступенів № 20; Гімназія № 9 Кіровоградської міської ради Кіровоградської області; Комунальний заклад «Навчально-виховне об'єднання «Загальноосвітній навчальний заклад I–III ступенів № 17; Навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа I–III ступенів № 25, природничо-математичний ліцей»; Помічянська загальноосвітня школа I–III ступенів № 3 Добровеличківського району Кіровоградської області згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 22.03.2012 р. № 334 «Про заходи державного

контролю за проведенням зовнішнього незалежного оцінювання в 2012 році» та відповідно до наказу Державної інспекції навчальних закладів України від 09.04.2012 р. № 15-а «Про здійснення державного контролю за дотриманням вимог щодо організації та проведення зовнішнього оцінювання в 2012 році» (посвідчення № 40/7-285-289).

З 2005 року по теперішній час – координатор Асоціації українських германістів Кіровоградського осередку, з 2013 року – член Всеукраїнської спілки викладачів перекладу та координатор Кіровоградського осередку. З жовтня 2015 року – віце-президент Асоціації українських германістів.

За популяризацію німецької мови в Україні, плідний внесок у розвиток української германістики, налагодження тісної співпраці з германістами Німеччини, Австрії та Швейцарії Асоціація українських германістів нагородила О.М.Білоуса Грамотою (16 березня 2009 року) та Почесною грамотою (14 липня 2015 року).

11. 2001, 2002, 2006, 2008, 2010, 2014 рр. О.М.Білоус був визнаним кращим науковцем Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка у галузі іноземної філології та міжнародних зв'язків.

12. У 2000 році нагороджений знаком „Відмінник освіти України” (Наказ МОН України № 496-к від 11.09.2000 р.; № 47110).

13. У 2008 році був нагороджений Почесним знаком Кіровоградського міськвиконкому «За заслуги» 2-го ступеня.

14. У 2013 році отримав високе звання «Заслужений працівник освіти України» (Указ Президента України № 655/2013 від 30 листопада 2013 року «Про відзначення державними нагородами України з нагоди річниці підтвердження всеукраїнським референдумом Акта проголошення незалежності України 1 грудня 1991 року».)

III. Основні навчально-методичні та наукові публікації

Має 136 публікацій, з них 84 наукових, серед яких 36 у наукових фахових виданнях, включених до затвердженого МОН України переліку, 7 у зарубіжних фахових виданнях та 50 навчально-методичного характеру, з них – 5 навчальних посібників з грифом МОН та МОНмолодьспорту України.

IV. Дані апробації професійної діяльності

2008 року О.М.Білоус долучився до проекту «Слов'янські запозичення в баварському ареалі та в назвах баварських населених пунктів» з університетами федеральної землі Баварія/Німеччина міста Ульм (в особі керівника проекту, доктора, професора Ріхарда Бруннера), міста Тюбінген (в особі професора, доктора Петера Гіля) та міста Регенсбург (в особі доктора, професора Карла-Ріхарда Герба). В рамках проекту запланована підготовка та видання німецько-українських словників під керівництвом др. проф. Ентоні Роулі (Мюнхен), керівником комісії Академії наук Баварії з питань наукових видань.

У 2009, 2010, 2011, 2012 рр. виступав в Гумбольдт-Центрі Університету Ульм/Німеччина з науковими доповідями. 22-го вересня 2010 року Олександр Білоусу було присвоєно звання Почесного професора Ульмського університету/Німеччина.

За ініціативи Білоуса О.М. 2009 та 2015 рр. ректорат КДПУ ім. В.Винниченка уклав договори з іноземними виробниками високотехнологічних комп'ютерних продуктів на отримання ліцензійних програм SDL TRADOS, PASSOLO, ACROSS, MEMO-Q, DEJA-VU, CLAT, KILGRAY для їх активного використання у навчальному процесі підготовки фахівців зі спеціальностей «Філологія (переклад)» та «Філологія (прикладна лінгвістика)». Усі перераховані ліцензійні програми активно використовуються в навчальному процесі факультету іноземних мов з підготовки спеціалістів перекладу та прикладної лінгвістики.

01 жовтня 2015 року проф. О.М.Білоус підписав Договір про наукову співпрацю терміном на три роки між факультетом іноземних мов КДПУ ім. В.Винниченка та Інститутом перекладу та міжмовної комунікації Технічного університету Кельн/Німеччина.

Бере активну участь у міжнародних та всеукраїнських конференціях:

2003 р.

– IV Міжнародна науково-методична конференція «Методологічні проблеми сучасного перекладу»: Сумський державний університет; травень; Гурзуф (база відпочинку СумДУ).

2004 р.

– IV Конгрес Германістів України і Баварії «Німецька мова, література та слов'янський схід»; Львів; ЛНУ ім. І.Франка та Український Вільний Університет Мюнхен; листопад;

– V Міжнародна науково-методична конференція «Методологічні проблеми сучасного перекладу»; Сумський державний університет; травень; Гурзуф (база відпочинку СумДУ);

– Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми та технології філологічних досліджень навчання іноземним мовам»; Ізмаїльський інститут водного транспорту; травень; Ізмаїл.

2005 р.

– III Всеукраїнська наукова конференція «Актуальні проблеми перекладознавства та методики навчання перекладу»; Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна; квітень; Харків.

2006 р.

– V Конгрес Германістів України і Баварії «Німецька мова в пов'язі мов і культур»; ЛНУ ім. І.Франка, Фонд імені Ганса Зайделя, Асоціація українських германістів; лютий; Львів;

– Міжнародна науково-практична конференція: «Актуальні проблеми перекладознавства та навчання перекладу в мовному ВУЗі»; Київський національний лінгвістичний університет; вересень; Київ.

2007 р.

– VII Міжнародна науково-методична конференція «Методологічні проблеми сучасного перекладу»; Сумський державний університет; січень; Суми;

– VI Конгрес Германістів України і Баварії «Значення мови в глобалізованому світі: Мова – Спілкування – Культура»; Фонд імені Ганса Зайделя; березень; Мюнхен;

– IV Всеукраїнська наукова конференція «Актуальні проблеми перекладознавства та методики навчання перекладу»; Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна; квітень; Харків;

– VII Міжнародна наукова конференція «Українська термінологія і сучасність»; Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана; Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини; вересень; Київ-Умань;

– XIV Міжнародна науково-практична конференція Асоціації українських германістів «Німецька мова і література в європейському контексті»; Донецький національний університет; жовтень; Донецьк.

2008 р.

– XV Міжнародна науково-практична конференція Асоціації українських германістів «Теорія та практика викладання німецької мови як іноземної: перспективи розвитку»; Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка; жовтень; Тернопіль.

– II Міжнародна науково-практична конференція «Мови і світ: Дослідження та викладання»; Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка; березень; Кіровоград.

2009 р.

– Конференція вищої школи з питань викладання англійської мови як іноземної «Технології і навчання: упровадження нових навчальних програм та засобів у навчальні плани з викладання англійської як іноземної мови» Монтклерський державний університет; жовтень; Монтклер; штат Нью-Джерсі/ The New Jersey Statewide Higher Education ESL Conference "Technology@Teaching: Integrating New Applications into the ESL Curriculum"– Montclair State University, NJ07043, October 24, 2009;

– Форум 2009. «Освіта і американське майбутнє»; Нью-Йоркський університет/США; жовтень; Нью-Йорк/ Forum 2009: Education and the American Future.– City University of New York, October 21-23;

– Конференція: Консорціум південно-східних університетів із питань розвитку в освіті; Університет Тафтса/США, листопад; Бостон/ Northeastern University Development Consortium Conference, 7-8 November 2009. – Boston, Tufts University;

– Всеукраїнська науково-практична конференція, присвячена 195-й річниці від дня

народження Т.Г.Шевченка «Українське слово мовами народів світу»; Дрогобицький педагогічний університет імені Івана Франка; березень; Дрогобич;

– V Всеукраїнська наукова конференція «Актуальні проблеми перекладознавства та методики навчання перекладу», Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна; квітень; Харків;

– III Міжнародна науково-практична конференція «Мови і світ: Дослідження та викладання»; Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка; березень; Кіровоград.

2010 р.

– X Конгрес Германістів України і Баварії «Українсько-німецькі зустрічі: мова, література, дидактика», Львівський національний університет імені Івана Франка; квітень; Львів;

– XVII Міжнародна науково-практична конференція Асоціації українських германістів «Викладання та навчання німецької мови в міжкультурному просторі»; Львівський національний університет імені Івана Франка; жовтень; Львів;

– IV Міжнародна науково-практична конференція «Мови і світ: Дослідження та викладання»; Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка; березень; Кіровоград.

2011 р.

– XI Конгрес Германістів України і Баварії «Германістика на зламі століття»; квітень-травень; Мюнхен/ Клостер Банц/ XI. Bayerisch-Ukrainischer Germanistenkongress „Die Germanistik um die Jahrtausendwende“ München / Kloster Banz 25. April – 02. Mai 2011;

– XVIII Міжнародна науково-практична конференція Асоціації українських германістів «Роль німецької мови у трансфері освіти, науки та культури в Україні»; Ужгородський національний університет; жовтень; Ужгород;

– V Міжнародна науково-практична конференція «Мови і світ: дослідження та викладання»; Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка; березень; Кіровоград;

– VI Міжнародна наукова конференція «Актуальні проблеми перекладознавства та методики навчання перекладу»; Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна; квітень; Харків;

– Міжнародна наукова конференція «Стан та перспективи лінгвістики фахових мов та термінознавства в Україні»; Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича; жовтень; Чернівці.

2012 р.

– VI Міжнародна науково-практична конференція «Мови і світ: Дослідження та викладання»; Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка; березень; Кіровоград;

– XIX Міжнародна науково-практична конференція Асоціації українських германістів «Німецька мова в українському контексті: формування мовної компетенції, контрактивні дослідження та міжкультурна комунікація»; Одеський національний університет ім. І.І.Мечникова; вересень; Одеса;

– Міжнародна наукова конференція «Глобалізація. Театр. До 100-річчя Юри Зойфера»; Австрійська бібліотека в Харкові; грудень; Харків.

2013 р.

– VII Міжнародна науково-практична конференція «Мови і світ: дослідження та викладання», приурочена 30-річчю факультету іноземних мов; Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка; березень; Кіровоград;

– Міжнародна науково-практична конференція «Україна і світ: діалог мов та культур»; Київський національний лінгвістичний університет; квітень; Київ;

– VI Міжнародна науково-практична конференція «Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика»; Київський національний авіаційний університет; квітень; Київ;

– Международная заочная научно-практическая конференция «Современные проблемы

філології та методики преподавания иностранных языков»; Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Астраханский государственный университет»; апрель; Астрахань/Россия;

– VII Міжнародна наукова конференція «Актуальні проблеми перекладознавства та методики навчання перекладу»; Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна; квітень; Харків.

2014 р.

– VIII Міжнародна науково-практична конференція «Мови і світ: дослідження та викладання»; Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка; березень; Кіровоград;

– XXI Міжнародна науково-практична конференція Асоціації українських германістів «Германістика в дослідженнях молодих вчених України: між традицією та інноваціями»; Львівський національний університет імені Івана Франка, жовтень; Львів.

2015 р.

– XI Всеукраїнська науково-практична конференція «Методологічні проблеми сучасного перекладознавства»; Сумський державний університет; 13-14 березня; Суми;

– IX Міжнародна науково-практична конференція «Мови і світ: дослідження та викладання»; Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка; березень; Кіровоград;

– VIII Міжнародна наукова конференція «Актуальні проблеми перекладознавства та методики навчання перекладу»; Харківський національний університет ім. В.Каразіна; квітень; Харків;

– IV Міжнародний форум «Дні Австрії у Дрогобичі»; Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка; 27 вересня – 3 жовтня 2015; Дрогобич;

– XXII Міжнародна конференція Асоціації українських германістів «Українська германістика в діалозі культур»; Львівський національний університет імені Івана Франка; 6 жовтня – 8 жовтня 2015; Львів.

2016 р.

– X Міжнародна науково-практична конференція «Мови і світ: дослідження та викладання»; Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка; 17-18 березня; Кіровоград.

ПОЛТАВСЬКИЙ ВІТЕР НАД КІРОВОГРАДОМ

От уже який рік над Кіровоградським державним педагогічним університетом імені Володимира Винниченка віє вітер із Полтавщини. Інколи це веселий і безтурботний легіт, що жене студентську хвилю коридорами семиповерхового корпусу по вулиці Шевченка. Інколи це справжня буря, що стрясає шибки у вікнах і гнівно грюкає дверима в аудиторіях. Але в будь-якому разі цей вітер – це синонім життя, що вирує понад тридцять років на факультеті іноземних мов. І ім'я цього вітру – Олександр Білоус.

Ні, не так. Ім'я цього вітру – професор Олександр Миколайович Білоус, випускник Берлінського університету імені братів Гумбольдтів, кандидат філологічних наук, професор кафедри перекладу, прикладної та загальної лінгвістики Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, почесний професор Ульмського університету (Німеччина), Заслужений працівник освіти України. Лише намісто цих рядків-регалій дозволяє по-справжньому оцінити масштаб, наполегливість, хватку, старанність, прагнення змін та електричне бажання діяльності, що все життя супроводжують простого сільського хлопця, котрий хоч і народився шістдесят років тому в нашій Малій Висці, але насправді виріс душею і тілом на берегах Хоролу в Полтавській області та за правом може вважатися яскраво вираженим представником полтавського менталітету і характеру.

Саме цей характер, вигартуваний не в останню чергу строгим вихованням батька, педагога-географа і фронтовика, що трудився на освітянській ниві уже в далеких п'ятдесятих, і доброю вдачею матері, вчительки калиново-солов'їної мови, дозволив Олександрові Білоусу успішно закінчити школу, поступити в Київський інститут іноземних мов, ввійти там до когорти найкращих студентів, бути відібраним до навчання в Берлінський

університет імені братів Гумбольдтів, успішно закінчити його, повернутися з НДР на батьківщину, захистити кандидатську і здійснити підйом кар'єрними східцями факультету інмов.

Скажемо трохи більше. Олександр Білоус – капітан запасу високомобільних десантних військ. Але далі – ні пари з вуст. Нехай цей факт створює легкий флер та ореол утаємниченості навколо імені декана факультету.

Бурхливе прагнення діяльності Олександра Миколайовича – це те, що вигідно вирізняє його як керівника, що ним він є от уже вісімнадцять років. Завдяки його ініціативам життя на факультеті – це не тиха вода, а стрімкий гірський потік. Чого тільки вартий досвід проведення щорічних серйозних міжнародних конференцій мовників (і в першу чергу, перекладачів) протягом останніх десяти років. Адже більшість вишів України працюють за дворічною схемою, і тільки Кіровоград викладається на повну котушку власних можливостей кожен рік.

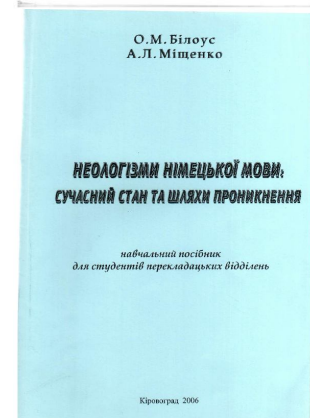
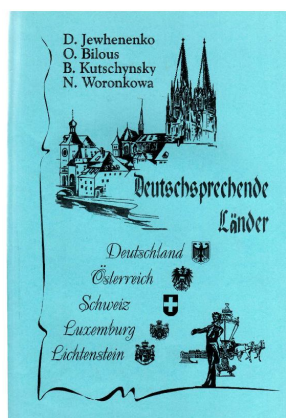
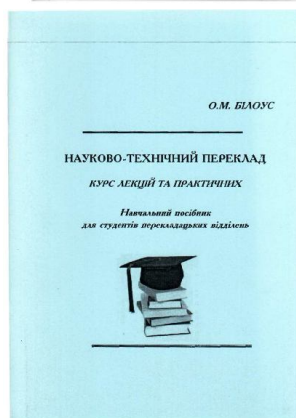
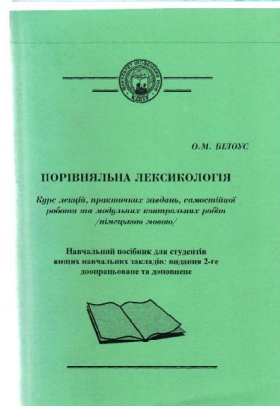
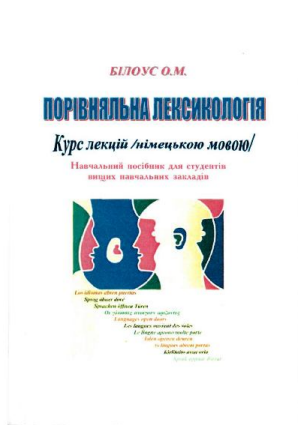
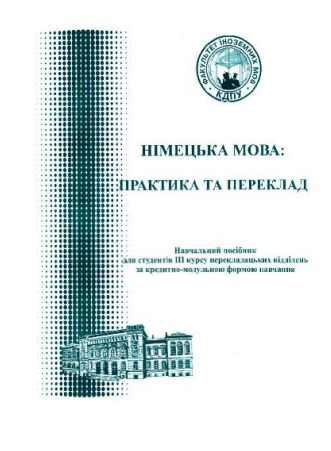
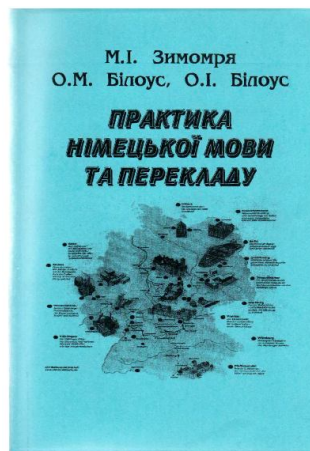
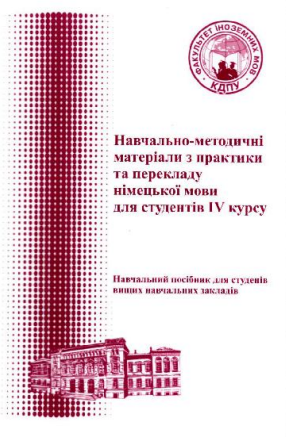
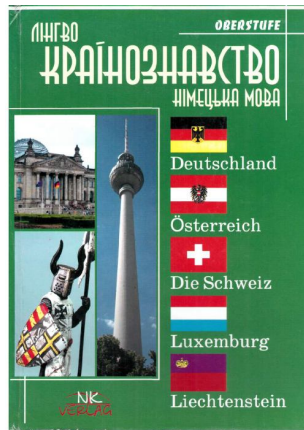
А це ж тільки маківка айсберга. На рахунку Олександра Білоуса понад сто тридцять наукових публікацій в українських та закордонних часописах, десятки годин послідовного перекладу та шушутажу, організаторський супровід значного покращення матеріально-технічного стану факультету, який, скажімо, може похвалитися унікальною лінгвістичною комп'ютерною лабораторією, що за своїм програмним забезпеченням дасть фору будь-якому (sic!) столичному вишу. Про гроно ліцензійних програм, установлених на робочих станціях взірцевої аудиторії 611, він може розказувати тривалий час, а самий лише перелік назв торгових марок SDL Trados, memoQ, Déjà Vu, Across, CLAT скаже справжньому фахівцеві значно більше, ніж може здатися з першого погляду. Саме за часів декана Білоуса на факультеті відкрили дві нові передові спеціальності: «Переклад» та «Прикладна лінгвістика». І навіть така скромна затія як факультетська студентська газета «Іноземник» нізачо не з'явилась би на світ, якби не невгамовне прагнення змін і бажання втягувати в ці зміни всіх навколо.

Запорукою успішною діяльності Олександра Миколайовича Білоуса на освітній, науковій та адміністративній нивах є його вміння налагоджувати контакти. А й справді – на мапі германістів України Кіровограду вдається посідати незвично помітне місце як для пересічного обласного центру країни. Спитаєте чому? Так справа в тім, що той самий полтавський вітер, про який метафорично мовилося на початку, захопив у свій вир не тільки Кіровоградщину, а й усі інші регіони. Олександрові Білоусу пощастило знайти однодумців повсюди. Його добре знають на всіх німецьких кафедрах усіх університетів України, його добре знають у професійних об'єднаннях знавців мови Гете і Канта (Асоціації германістів України та Всеукраїнській спілці викладачів перекладу), його добре знають у дипломатичних установах Німеччини та Австрії і в багатьох німецькомовних вишах. За прикладами далеко ходити не треба. От уже геть скоро в стінах наукової бібліотеки КДПУ розпочне повноцінну діяльність Австрійська бібліотека, що прихистила особисту книжкову колекцію видатного австрійського дипломата Бернгарда Штільфріда! І це лиш невеликий приклад розгалуженого плетива професійних зв'язків, управно створеного Олександром Білоусом.

Ну, і було би несправедливо не згадати про сім'ю. Адже запорукою успіхів абсолютно будь-якої людини є її домашня фортеця, за мурами якої можна спокійно перечекати всі злигодні і турботи. Вітер, який не дає байдикувати факультету і який успішно віє над усією країною, ще в Німеччині захопив та закрутив у своєму вирі і дівчину з далекого Байкалу. Ольга Іванівна Білоус – надійний друг, опора, порадиця і колега Олександра Миколайовича, яка вміє підтримати в нелегку хвилину, яка вміє знайти підходяще слово в потрібну хвилину і завжди знає, як спрямувати невичерпну енергію свого чоловіка в потрібне річище. Білоуси пишуться двома синами, радіють онуці і життю. А значить, можна сміливо стверджувати, що в них усе добре і вони на це заслужили.

Колектив факультету іноземних мов КДПУ ім. В.Винниченка щиро вітає шановного Олександра Миколайовича Білоуса з визначною датою – 60-річчям! – і зичить йому міцного здоров'я, сімейного щастя, творчої наснаги та нових вершин, підкорювати які ніколи не рано і ніколи не пізно.

З роси і води!

Obilous!

Так починається його електронна адреса. О, Білоус! Звучить, можливо, дещо пафосно, але символічно, лунко й доречно. Продовжую лінгвістичний шкід: Білоус Олександр Миколайович, аббревіатура дзвінка – «БОМ»! Ніби перелив рішучого дзвону з Кіровограду на всю Україну від цього незламного патріота, цей дзвін закликає, гуртує, надихає. Бо ювілянт – то успішне поєднання адміністративного менеджменту, нездоланного оптимізму, наукової аналітики, дидактичної відданості, працелюбного азарту й, головне, щирої людяності. Знаю п. Олександра ще з минулого століття. Певен, що все це в двадцять першому столітті пройде в такому ж ключі. Перевірю! На сім слові будьте нам здорові й за буковинською традицією волаю: «Білоус нехай живе і щасливим най буде, многії літа, благії літа!»

Щиросердечно, з дружніми обіймами – *завідувач кафедри теорії і практики перекладу з німецької мови КНУ імені Тараса Шевченка, доктор філологічних наук, професор, народний депутат України 2-го скликання (1994-1998 рр.) Тарас Романович Кияк.*

14.07.2015 Чернівці-Київ

Асоціація українських германістів
Львівський національний університет
імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, ауд. 417
79000 Львів
Т./факс: (032) 239 46 29/ Т. (032) 239 46 80
E-mail: udgv@franko.lviv.ua
<http://franko.lviv.ua/udgv/>

Ukrainischer Deutschlehrer- und
Germanistenverband
Nationale Iwan-Franko-Universität Lwiw
Universytetskastr., 1, Raum 417
79000 Lwiw
T./Fax: (032) 239 46 29/ Tel.(032) 239 46 80
E-mail: udgv@franko.lviv.ua
<http://franko.lviv.ua/udgv/>

**Вельмишановний Олександр Миколайовичу,
дорогий наш товаришу і ювіляре,**

Асоціація українських германістів щиро вітає Вас зі знаменним ювілеєм! Ми щасливі, що можемо співпрацювати з Вами. З нагоди світлої дати у Вашому житті, а також за популяризацію німецької мови в Україні, плідний внесок у розвиток української германістики та перекладознавства, підготовку молоді генерції українських германістів та перекладачів, налагодження плідної співпраці з германістами Німеччини, Австрії, Швейцарії та інших країн Асоціація українських германістів нагороджує декана факультету іноземних мов Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, Заслуженого працівника освіти України, кандидата філологічних наук, професора **Олександра Миколайовича Білоуса** Почесною грамотою.

Президент АУГ
Секретар
Львів, 14 липня 2015 року

проф. Паславська А. Й.
доц. Дяків Х. Ю.

Шановний Олександр Миколайовичу,

у цей святковий день факультет іноземних мов, кафедра німецької філології, кафедра міжкультурної комунікації та перекладу Львівського національного університету імені Івана Франка вітають Вас зі світлим ювілеєм.

Бажаєм Вам міцного здоров'я, ласкавої долі, добра і тепла у родинному домі, щастя та миру в рідному краї, який Ви безмежно любите і який наповнює Вас здоров'ям і силами.

Бажаєм творчого натхнення, наснаги та ентузіазму, з якими Ви йдете життєвим шляхом, робите значний внесок у розвиток українського перекладознавства, германської філології, термінознавства, науково-технічного перекладу, мовної політики, виховуєте плеяду молодих науковців у різних кутках України.

Декан факультету іноземних мов

ЛНУ імені Івана Франка

Завідувач кафедри німецької

філології

Завідувач кафедри міжкультурної

комунікації та перекладу

Львів, 14 липня 2015 року

доц. Сулим В. Т.

проф. Максимчук Б. В.

проф. Паславська А. Й.

**Факультет іноземних мов
Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна
ЩИРО ВІТАЄ З ЮВІЛЕЄМ
професора ОЛЕКСАНДРА МИКОЛАЙОВИЧА БІЛОУСА
декана факультету іноземних мов**

**Кіровоградського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка**

Давній приятель факультету іноземних мов Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна, заслужений працівник освіти України, знаний на теренах не тільки України, але й далеко за її межами, Олександр Білоус здобув блискучу вищу освіту європейської якості (два роки у Київському інституті іноземних мов та чотири - у Берлінському Гумбольдт-університеті), проявив себе справжнім чоловіком, прослуживши півтора роки у військах спеціального призначення, відмінним філологом і менеджером, віддавши більше 35 років служінню вірою й правдою іноземній філології та перекладознавству на рідному йому факультеті іноземних мов КДПУ імені В. Винниченка, який він очолює із 1998 року. За час його керівництва факультетом останній перетворився на потужний центр підготовки фахівців з іноземних мов, що має зв'язки із зарубіжними університетами, зокрема в англо- та німецькомовних країнах, використовує їх позитивний досвід у навчанні. Представники згаданих університетів, зокрема, Оксфордського, Віденського, Берлінського та інших, не раз відвідували Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка й читали лекції його студентам. Значна увага приділяється професором Олександром Білоусом особистим контактам із провідними закордонними спеціалістами, завдяки чому кіровоградські студенти мали можливість насолодитися спілкуванням з такими першокласними перекладознавцями світового масштабу як Мері Снелл-Горнбі (Віденський університет) та Люк ван Дорслаер (університет м. Льовен, Бельгія). Щорічна конференція «Мови і світ», започаткована ювіляром, перетворилася на помітне й очікуване явище серед мовознавців в Україні та за її межами, а сама конференція набула статусу легендарної, побивши усі рекорди за кількістю учасників і публікацій. У цей святковий день зичимо ювіляру здоров'я, наснаги і нових звершень на благо українського мовознавства.

Від імені викладачів і співробітників,

**Декан факультету іноземних мов
Харківського національного університету
імені В.Н.Каразіна**

проф. Пасинок В.Г.

Шановний Олександрє Миколайовичу!

Вам доля подарувала активне, багате і цікаве життя.

Притаманний Вам талант організатора, відповідального й далекоглядного керівника, помножений на велике бажання нести людям добро,

Ваш високий авторитет та професіоналізм, наполегливість, творчий пошук та відданість справі стали запорукою успіху, якими пишається колектив Вашого факультету.

Тож у цей святковий день від усієї душі бажаємо Вам міцного здоров'я, бадьорості духу, сімейної злагоди і достатку, родинного затишку і любові Ваших рідних, близьких та друзів!

Нехай людська шана буде подякою Вам за плідну працю, чуйність, уміння творити добро, а в майбутньому на Вас чекає ще багато наповнених корисними справами і земними радощами років!

*Зав. кафедри теорії та
практики перекладу СумДУ*

д.ф.н., проф. С.О.Швачко

*Зав. кафедри германської
філології СумДУ*

к.ф.н., проф. І.К.Кобякова

14 липня 2015р., м. Суми

*Слова росли із ґрунту, мов жита.
Добірним зерном колосилась мова.
Вона як хліб. Вона мені свята.
І кров'ю предків тяжко пурпурова.
Ліна Костенко*

Шановний Олександрє Миколайовичу!

Дозвольте привітати Вас з ювілеєм, який є лише однією з вершин на Вашому шляху, сповненому натхненної праці та вірного Служіння Освіті та Науці, Навчанню Слову!

Хто хоч раз переступав поріг факультету іноземних мов Кіровоградського державного педагогічного університету – той знає, що перебуває в стінах закладу, який є сучасно обладнаним, забезпеченим новітніми програмними продуктами, кваліфікованими фахівцями. Ви вболіваєте за навчальний процес, за Ваших студентів, яких стимулюєте завжди до подальшого розвитку (отримання грантів, участі у стипендіальних програмах ДААД). Для цього на факультеті створені всі умови, працюють лектори з Німеччини, США, постійно реалізуються цікаві проекти. Вас знають та шанують по всій Україні і по всьому світові, Вам довіряють. Про це свідчить хоча б той факт, що факультет отримав цього року поповнення бібліотеки з Австрії у понад 2000 томів.

Особливого визнання набула запроваджена Вами конференція «Мови і світ – дослідження і викладання», яка вже традиційно є майданчиком обговорення найактуальніших питань лінгвістики, літературознавства, викладання іноземних мов, місцем зустрічі провідних науковців України, яке не можна і не хочеться змінити. Цей бренд, так само як і чудові збірки, що видаються за матеріалами конференції – добре відомі кожному аспіранту на теренах нашої країни, а також багатьом вченим поза її межами. Гостинність та тепла атмосфера, яка панує під час проведення конференції повертає її учасників до цих стін знову і знову.

Що можна побажати людині, яка має все, що робить її щасливою – чудову Родину, талановитих дітей, неосяжне коло друзів та колег, які люблять та шанують. Бажаю Вам міцного здоров'я, незламної сили духу, гармонії та натхнення у праці. Ваш шлях – це шлях любові: до Вашої Родини, до Країни, до всіх, з ким Ви співпрацюєте та будете нове покоління фахівців, які мають розбудувати і плекати Державу, підкорювати Світ та нести світлі ідеї та витонченість освіченої та просвіченої Людини.

Дай Боже Вам нових звершень на цьому шляху!

*Доктор філологічних наук,
доцент КНУ ім. Т.Шевченка
О.В. Материнська*

Високоповажний Олександр Миколайовичу!

Такі особистості, як Ви, роблять життя своїх близьких і колег значущим!
 Уявіть, що учасники всіх Ваших конференцій змогли б прийти привітати Вас з Ювілеєм!
 Ні жодна зала не вмістить Ваших друзів та однодумців!
 Для філологів-германістів Кіровоград, Кіровоградський університет, щорічна Міжнародна конференція, конкурс перекладу це – Ви!
 Ви об'єднали всіх нас, підтримали та направили.
 Такими як Ви розквітає життя!
 Ви Богом обдарована людина на просвітництво!
 Многіє Вам лета!
 Низький Вам уклін.
 Молюся разом з Вами,
 Молюся за Вас і Ваше благоденство,

*Валерій Михайленко, доктор філологічних наук, професор
 зі студентами, магістрами, аспірантами, докторантами.
 Чернівці, Національний університет ім.Юрія Федьковича
 Івано-Франківськ, Університет права імені короля Данила Галицького*

Шановний і дорогий Олександр Миколайовичу!

Вітаю Вас із найприємнішим святом – Днем народження!!!
 Від щирого серця бажаю Вам міцного здоров'я, великого щастя, сімейного благополуччя. У Вашій нелегкій та необхідній роботі бажаю Вам великих досягнень, надійних партнерів, щоб ніхто не перешкоджав досягненню поставленої мети, а Ваші друзі, співробітники та трудовий колектив приносили Вам лише добрі та радісні новини!
 Нехай Бог дарує Вам світлу радість та родинні гаразди.

*З повагою і любов'ю
 завідувач кафедри перекладу Гуманітарного інституту
 Київського університету імені Бориса Грінченка,
 професор **Надія Гладуш***

ПРОФЕСОР ОЛЕКСАНДР МИКОЛАЙОВИЧ БІЛОУС: РОЗДУМИ ТА ЗУСТРІЧІ

Вперше зустрів я професора Олександра Миколайовича Білоуса на науковій міжнародній конференції у Чернівцях. Зізнаюсь, що багато доброго чув про нього від шановного доктора філологічних наук, професора Кияка Тараса Романовича і тому ще більше кортіло познайомитись з цією людиною особисто. Перед пленарним засіданням зустрів високого зросту, приємної зовнішності, привітною усмішкою чоловіка у компанії доктора педагогічних наук, професора Леоніда Миколайовича Черноватого. Це і був професор Олександр Миколайович Білоус, декан факультету іноземних мов Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. А потім були цікаві

доповіді, дискусії, які тривали і поза межами університетських аудиторій. Наукові теми та проблеми, яких торкається Олександр Миколайович, надзвичайно цікаві для науковців і завжди викликають жвавий інтерес у моїх колег.

З нетерпінням я вже чекав на нашу наступну зустріч, тепер вже у Кіровограді. Коли у листі до Олександра Миколайовича я висловив намір взяти участь у роботі щорічної (уже традиційної для багатьох знаних вітчизняних та зарубіжних науковців)

наукової міжнародної конференції у Кіровограді, яка організовується проф. Білоусом та його колегами, то був приємно здивований готовністю Олександра Миколайовича особисто зустріти мене та моїх колег у Києві та звідти вже рушити до Кіровограду. Там, у Кіровограді я мав змогу відчути велику щедрість душі та насолодитись гостинністю, яку виявляв Олександр Миколайович до мене, до всіх учасників конференції. Вражала його здатність уміти організувати міжнародну наукову конференцію на найвищому рівні. У нас була змога поспілкуватися не тільки із відомими вітчизняними, але і численними зарубіжними учасниками конференції, які традиційно приїжджають до Кіровограда, завдячуючи тому, що у цьому місті, у цьому університеті працює така непересічна особистість як професор Олександр Миколайович Білоус.

Його талант організатора і керівника, науковця і викладача викликають повагу і любов до нього у його колег і всіх, хто має щастя з ним спілкуватися. Олександр Миколайович Білоус – знаний вчений, невтомно працює на ниві вищої школи, завжди прагне до самовдосконалення, стажуючись за кордоном, публікує такі потрібні для навчального процесу книги та наукові статті, завжди високо тримає марку факультету, який він очолює. Одним словом, повністю віддається науці, університету, факультету. І не віриться, що так швидко промайнули літа і наступило 60-те літо, його ювілей, який свідчить про те, що професор Олександр Миколайович Білоус пройшов уже значний життєвий шлях з вагомими здобутками, але сповнений сил, наснаги, задумів і планів надалі приносити радість спілкування для людей, які є поруч з ним.

Від усього серця хочеться привітати ювіляра із цією прекрасною датою і побажати професору, вченому, керівнику, патріоту і людині з великої букви Олександрю Миколайовичу Білоусу здійснення всіх його задумів і мрій, міцного козацького здоров'я і многая літ життя на благо нашої неньки - України.

Кафедра комунікативної лінгвістики та перекладу

Чернівецького національного університету

імені Юрія Федьковича,

завідувач кафедри,

*доктор філологічних наук, професор **Василь Дмитрович Бялик***

Шановний Олександрє Миколайовичу!

Прийми щиросердечні вітання з 60-річчям від дня народження! Твій професіоналізм, багаторічна послідовна та наполеглива праця внесли вагомий внесок у розвиток освіти Кіровоградщини й України, забезпечили повагу серед колег. Я пишаюся тим, що мені випала можливість працювати з Тобою. Нехай доля шле Тобі добро і щастя, міцне здоров'я та достаток, а віра, надія та любов будуть вірними супутниками на Твоєму життєвому шляху. Нехай тепло і затишок родинної оселі надійно захищає Тебе від негараздів, а в майбутньому на Тебе чекає ще багато наповнених корисними справами і земними радощами років. Живи довго, в щасті, благополуччі та при доброму здоров'ї!

З глибокою повагою

завідувач кафедри німецької філології

Київського національного лінгвістичного університету,

*доктор філологічних наук, професор **Микола Васильович Гамзюк***

Дорогий Олександрє Миколайовичу!

Сердечно вітаю Вас, знаного вченого-перекладознавця, вдумливого педагога, чудового організатора науки зі славним ювілеєм!

Вам є чим пишатися. Факультет, який Ви очолюєте, щорічно випускає десятки вправних перекладачів, патріотично налаштованих шкільних вчителів, філологів широкого профілю.

Щорічні міжнародні конференції, які Ви проводите, їх друквані матеріали, викликають значний резонанс у науково-педагогічному середовищі.

Отож, здоров'я Вам і творчої наснаги на многая-многая літа!

І щоб тексти легко Вам вдавались,

І щоб грошики завжди водились,

А в особистому житті любов,

Щоб розганяла Вашу кров!

Академік Вищої Освіти України, завідувач кафедри зарубіжної літератури Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор філологічних наук, професор

Іван Петрович Мегела

Шановний Олександрє Миколайовичу!

Це – середина літа, і це Ваш ювілей! Ви дійшли до цієї середини з великими здобутками, про які знають і які визнають без перебільшення в усьому світі. Ваші роботи читають та цитують і науковці-філологи, і просто розумні люди. Ви маєте чудовий колектив, який Ви створили завдяки своїм власним зусиллям. Тож усі, хто знає Вас, сьогодні святкують разом з Вами, або поруч, або у думках. Натхнення Вам, міцного здоров'я та подальших творчих успіхів!

З повагою та любов'ю

доктор філологічних наук, професор **Олена Панченко**

та кафедра перекладу Дніпропетровського

національного

університету імені Олеся Гончара

Високоповажний Олександрє Миколайовичу!

Колектив кафедри сучасних європейських мов Буковинського державного фінансово-економічного університету сердечно віншує Вас у День Вашого славного ювілею та бажає Вам міцного здоров'я, безмежного щастя, підкорення нових наукових вершин та здійснення Ваших найсвітліших мрій!

Для нас Ви – взірць Справжнього Професіонала, Невтомної, Творчої Особистості, Пристрасного Германіста, що запалює нові зірки на українському науковому небокраї, Талановитого, Мудрого Керівника та Прекрасної Людини, готової підтримати у часи випробувань!

Хай і надалі Вас супроводжують Добро, Світла Доля, Невичерпна Енергія і Довголіття, Творча Наснага та Щедрі Здобутки на славу Української держави! Многая літа!

Завідувач кафедри кафедри сучасних європейських мов

доц. С.О. Кантемір

Вельмишановний Олександр Миколайовичу!

Прийміть щирі вітання з нагоди Вашого світлого ювілею від колег з кафедри перекладу Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського та особисто її завідувача проф. Костянтина Івановича Мізіна.

Від усього серця бажаємо Вам міцного здоров'я та життєвої наснаги, професійних успіхів та особистих творчих досягнень, сімейного щастя, злагоди та добробуту у Вашій оселі! Хай Вас підтримують та надихають рідні люди, розуміють та допомагають колеги, минають негаразди та непорозуміння. Нехай здійсняться усі заповітні мрії, а будь-які повороти долі завжди відкривають лише нові обрії майбутніх перспектив! Хай доля збагачує Вас життєвою мудрістю, енергією, натхненням та радістю сьогодення. Щастя Вам, добра і благополуччя!

*З найкращими побажаннями, д. філол. н., проф. Мізін К. І.,
колектив кафедри перекладу Крну*

HERZLICHEN GLÜCKWUNSCH ZUM 60. GEBURTSTAG

Mein lieber Freund Oleks, an ein epochales Datum werden wir gemahnt, an ein Datum, das auch eine breite Spur hinterlassen hat.

Gedenktage können nicht geplant werden. Sie pflegen ungerufen zu kommen, wenn sich die Zahl der Jahre nach dem Ereignis rundet.

Wie schnelllebig ist unsere Zeit geworden! Aber wir wissen, die Zeit ist ein unbeständiger Gesell. Sie verweilt nicht gerne, eilt auch dann fort, wenn wir innehalten wollen. Die Zeit ist ständig in Bewegung, ständig im Fluss. Panta rei (παντα ρει - alles fließt).

Lieber Oleks,

Du bist nun 60,
und wer's nicht weiß, der ist verwundert,
und glaubt es nicht am äußeren Schein,
man denkt, Du müsstest jünger sein.
Dabei hast Du Dich nie geschont,
bist schwere Arbeit längst gewohnt.
So wünsch ich Dir in dieser Stund':
Bleib' weiterhin auch so gesund,
und freue Dich des Lebens,
denn wer sich grämt, der lebt vergebens

„Alt ist man, wenn man an der Vergangenheit mehr Freude hat als an der Zukunft“, sagte einmal John Knittel.

Du, lieber Oleks, hast Dein Leben gemeistert und bist nun 21 915 Tage oder 525 960 Stunden klüger als an jenem Tag, an dem Du erstmals dem Tageslicht entgegengeblinzelt hast. Sie hast in der Tat die Tage genutzt, um der zu werden, den wir mögen und dem ich heute meine Glückwünsche entgegenbringe.

Ein Geburtstag ist immer auch ein willkommener Anlass, den zu Feiernden zu erforschen und Interessantes über ihn zusammenzutragen. Dabei wird auch viel bisher Verborgenes zutage gefördert, was möglicherweise ohne einen solchen Anlass der Nachwelt für immer vorenthalten geblieben wäre. Ich habe über Dich nachgedacht und das Sternzeichen Krebs, in dem Du geboren bist, erforscht.

Als ich in einschlägigen Büchern nachblätterte, wie der Mensch im Sternbild Krebs aussieht, stieß ich eigentlich immer wieder auf Dich. Denn alles was an positiven und negativen Eigenschaften dort stand, passt zu Dir.

Fangen wir beim „Charakter“ an, soweit wir ihn kennen. In den Büchern steht, dass der Krebs immer Recht hat, niemals seine Meinung ändert, bis er es sich anders überlegt – vielleicht schon in der nächsten halben Stunde. Der Krebs braucht viel Abwechslung und ist immer bereit, neue Erkenntnisse und neue Ideen aufzunehmen. Er schottet sich nicht ab, eher treibt er die Dinge weiter. Seine Nerven sind ständig gespannt, und er gilt als ewig jung.

Zum Verstand, einem heiklen Thema sonst, gibt es nur Positives zu berichten. Dem Krebs mangelt es nie an Interessengebieten, er kann leicht mehrere Berufe ausüben und ist als Typus

genau das, was wir gemeinhin unter „geistig rege“ verstehen. Seine starke Wissbegierde wird oftmals als Neugierde miss gedeutet, und die aufgeweckte Quirligkeit als Unruhe fehl gedeutet. In den Büchern unserer schlaun Astrologen gilt denn auch der Mensch, der in diesem Zeichen geboren wurde, als äußerst empfindsames Wesen, das zu tiefer Freude, tiefer Liebe, aber auch zu tiefem Schmerz fähig ist.

Es ist eine alte Weisheit, dass man - einmal in Schwierigkeiten oder Bedrängnis geraten – sich ruhig einem Krebs anvertrauen sollte, der dann ohne Vorbehalte und uneingeschränkt hilfsbereit sein wird.

Der Krebs arbeitet gerne fast unsichtbar, mag es aber gar nicht, wenn er gedrängt wird. Mit viel Überlegung geht er die Sachen an. Wälzt sie hin und her, beleuchtet sie von allen Seiten und dann – dann legt er los und kommt zielsicher an. Ein Krebs arbeitet nicht impulsiv, sondern überlegt. Er kann damit mit großer Beharrlichkeit und hohem Einfühlungsvermögen Dinge schaffen, die andere schon lange aufgegeben haben.

Deine Umwelt, lieber Oleks, muss immer dann mit Überraschungen rechnen, wenn Du wieder einmal ausbrechen möchtest aus den sicher eingefahrenen Bahnen des täglichen Lebens.

Auch wenn es sonst nicht meine Art ist, den Sternbildern und ihren Qualitäten zu glauben – Du und Dein Sternbild sind ein schlagender Beweis, dass etwas dran sein muss an der Astrologie.

Mit dieser Würdigung Deiner Person und Persönlichkeit, liege ich, wie ich meine, eigentlich so ziemlich richtig. Es sind Deine Stärken und Deine Schwächen, aber auch Dein Charme und Deine Willensstärke, Deine Freundlichkeit und Deine Liebenswürdigkeit. Deine Hilfsbereitschaft und Deine angenehme Art, die wir an Dir äußerst schätzen. Sei herzlich zum 60. Lebensjahr begrüßt!

Dein Geburtsdatum ist es, das den Stoff zu meiner kurzen Laudatio hergibt. Dein Sternbild zieht im Stillen seine Bahnen und gilt in Kennerkreisen als hell und wundersam leuchtendes Himmelsgewächs.

In den Büchern unserer schlaun Astrologen gilt denn auch der Mensch, der in diesem Zeichen geboren wurde, als äußerst empfindsames Wesen, das zu tiefer Freude, tiefer Liebe, aber auch tiefem Schmerz fähig ist. Du weißt um die Tiefen der menschlichen Natur besser Bescheid als manch andere. Du durchlebst mit Deinem sensiblen Verständnis auch die Höhen und Tiefen Deiner Mitmenschen. Das macht Dich als einführenden Gesprächspartner für uns alle so wichtig.

Weil Du immer in der Gefahr schwebst, nicht „nein“ sagen zu können, können wir immer auf Dich bauen.

Das Blut des Krebses fließt durch die berühmte künstlerische Ader. Kunst entspricht Deinem seelischen Einfühlungsvermögen am meisten. Daneben ist es Dir gegeben, in vielen sozialen Berufen ausgezeichnete Arbeit zu leisten. So bist Du auch Lehrer, Universitätslehrer geworden. Es ist uns als Deinen Freunden nicht verborgen geblieben, wie Du Dich immer für andere einsetzt, wie Du auch in heiklen Situationen ein sensibler Gesprächspartner bist. Ich kann mir kein menschliches Problem vorstellen, mit dem man nicht zu Dir kommen würde und auch könnte. Mit Dir kann man reden. Und nachher ist oft alles klarer.

Mit Dir kann man nicht nur reden und Probleme besprechen. Mit Dir kann man auch herzlich feiern. Denn ein Kind von Traurigkeit bist Du nicht.

Lieber Oleks, bleibe uns so erhalten, wie Du bist. Ich freue mich immer Deiner Gesellschaft und wünsche Dir dass noch eine lange und gute Zeit vor Dir liegen möge, in Gesundheit, in Tat- und Schaffenskraft, in immer noch ein paar Überraschungen, was Du alles vermagst, in Kollegialität und Freundschaft mit vielen, die Dich mögen.

Ich gratuliere Dir nochmals herzlich zur Vollendung des 60. Lebensjahres und wünsche Dir für die Zukunft Glück und Wohlergehen. Bleibe so erfolgreich wie bisher und bewahre Dir dabei Deine Art.

Lieber Oleks, nimm meine allerherzlichste Gratulation zur Deinem 60. Geburtstag entgegen – mögen alle die Wünsche, die für Dich ausgesprochen werden und wurden, in Erfüllung gehen! Bewahre Dir Deine Art!

Mit herzlichen Geburtstagesgrüßen und in Verbundenheit

Dein Richard Brunner + Familie,

Prof. Dr. der Universität Ulm/Deutschland, Dr.h.c. multi, Dr. Prof. h.c. der Staatlichen Pädagogischen Wolodymyr-Wynnytschenko-Universität Kirowohrad

СВІТЛО У КРИШТАЛЕВИХ ГРАНЯХ**До 60-річчя від дня народження Олександра Білоуса**

За березневої пори буває так: сонце тягнеться до землі своїми промінцями, а за вікном все ще зима дихає прохолодою. Тоді мимоволі руки Миколи Білоуса (1923-2009) тулилися до теплого комина. Так, він добре знався на знаках природи. Та це й не дивно, бо для нього звичними були розмисли про навколишній світ. Фронтівикові з перших днів війни судилися два поранення, а опісля них припала й контузія. На широких грудях – візерунок з орденів і медалей, якими був нагороджений за мужність. Легко вимовити: «мужність». А то були випробування для життя, побіля якого тупцювала смерть. Та він не тільки вижив, але рівно йшов обраною стежкою: закінчив після війни дворічні курси учительського факультету Черкаського педагогічного інституту, а також заочно – географічний факультет Київського педагогічного інституту, що за тієї епохи носив ім'я Максима Горького, а нині – слушно повернуто первісне ім'я Михайла Драгоманова.

... Розмовляю з Миколіним сином – Олександром Білоусом. Для мене – то правдиве містичне начало. Моє почування підказувало мені: мій співрозмовник має органічну сполуку зі Срібною землею. Так воно й було, бо його батьки розпочали свою педагогічну діяльність саме в Закарпатті. Тут був Микола Білоус призначений директором восьмирічної школи у селі Онок, що розляглося, як старовинна пляшка з добірним вином у розкішній долині. Вона – необроблений смарагд усієї Виноградівщини. Тут було молодій родині добре. Дружина Надія Білоус, молодша на чотири роки, зазнала також воєнного лихоліття. Її призначення – по закінченню відділення української мови та літератури філологічного факультету Черкаського педагогічного інституту – було «адресним»: село Онок. В одній школі, очільником якої був рідний чоловік, вона прилучала дітей до святинь української мови і літератури... Невдовзі учительська сім'я збагатилася донечкою Ольгою (1952), вимріяною у перламутрових снах. В інших множаться фінансові скарби, а вчителі багатіють діточками... Радість була, як розкинені батькові руки, коли 1954 року народився первісток Борис як носій похідного прізвища – козак з «білими усами». Та, на жаль, в ангельському віці син покинув світ живих...

... Ув очах Олександра – забриніли сльози. А в них відбилосся якесь світло. Немов зайчиками пострибали промені на тих гранях, що підсвічені на церковних лампадках у київському Храмі Святої Софії.

Зрозуміло, смуток був надто гострим. І покинуло подружжя Срібну землю, де так легко надходив ранок, омийтий чистотою з небес... Що ж, життя диктує зміни. Може, тому 1955 року віднайшла молода пара нове пристанище у селі Петрівці, що в Миргородському районі на Полтавщині, тобто на малій батьківщині Білоусів. Власне, звідси й беруть свої витoki корінці славетного козацького роду. Звісно, село палко припало до вчительської душі подружжя. Проте Олександр побачив світло білового світу у містечку, що вказує на його простір – Мала Виска, звідки походила мати-поліжниця..

Пробігли літа: за молодими сіли на плечі зрілі, а відтак припливла старість. Надія Білоус – давно на заслуженому відпочинку. Але й нині нерідко вона поверне до рідної Петрівцівської середньої школи, де упродовж кількох десятиліть трудилася вчителем-методистом української мови й літератури. А Микола Білоус? Був завжди міцним поставою. Обіймав до виходу на пенсію різні посади: працював учителем географії, креслення та малювання, учителем-методистом, завідувачем учбовою частиною та директором заочного відділення. Кожний успіх сина тишив його натружене серце, яке несподівано зупинилося 6-го листопада 2009 року. Наступна мить – це мить жалоби, бо не встиг я пізнати Миколу Білоуса! Носив би повсюди відсвіт доброго вогню з Його очей!..

Химерний не тільки світ людей, але й однієї особи. Чому? Бо химерний настрої міняється, як погода ранньою весною: то небо чисте, то раптом накриється плащем із-за хмар... Та для нього, мого друга Олександра, навколишній світ, як кругла тарілка на висувному столику, що височіє з-поміж крісел у його просторій кухні. Тут автору цих рядків довелося неодноразово бути й клацнути вимикачем – пора спати!

Олександр Білоус народився 14 липня 1955 року. Тоді батьки акурат повернулися із Закарпаття й оселилися в місцині з примітною назвою – Мала Виска. Хто-хто, а Євген Маланюк був виправдано закоханим у краєвиди цієї мальовничої місцевості... Олександр зростав у згоді з часом і пізнанням, що давалося йому без великого напруження. Звісно, коли зосереджувався на підказаній батьком ідеї; хотілося зиркнути за вікно – там бігали однакашники. Та, що ж, напосідливу ідею легко не виштовхнути, бо батько – поруч... Креслив усілякі проекти, що нагадували велетенські замки і неодмінно – на вершині дивно загостреної гори! Таке було враження, що він рветься до вершини...

І перша припала на 1972-й, коли Олександр Білоус з відмінними оцінками закінчив Петрівцівську середню школу, а через півроку – професійну автошколу – у прославленому Миколою Гоголем – Миргороді. Повернувся в рідне село, де працював автослюсарем у колгоспі «Україна». Наступна вершина пов'язана з Київським інститутом іноземних мов, куди вступив 1973 року на відділення німецької мови. А третя? Ця вершина по-особливому помітна в його біографії. Адже після двох років навчання йому випало сполохано щедре щастя: як один із кращих студентів факультету він був направлений у 1975 році на навчання до Берлінського університету імені братів Олександра й Вільгельма Гумбольдтів. Чи продовжувати рефлексію про місто, що омивається з усіх боків водами річки Шпрее? Знову містична пружина наворачтає мене до її кам'яних берегів, де буквально шість років перед Олександром судилося і мені навчатися в аспірантурі при Берлінському університеті, власне, упродовж 1969-1972 рр. Та бесіду плету не про мене, а про Олександра Білоуса, який пізнав у Берліні не тільки скарби мови Гете й Шіллера. Сказати б чесно: це місто постає для нього, як своєрідний міст з однобічним рухом. Бо тут пізнав і майбутню дружину Ольгу, уродженку сибірського міста Чита, назва якого солодка, як великодній український медяник: «чи та хата, чи не та?» ...

Не надивується часом мати, коли дивиться на свою дитину: дзьобає курчатко цілісінький день! І втоми не відає. Та для них усе було звично: від аудиторії до знаменитої книгозбірні «Дойче штаатсбібліотек» (Німецька державна бібліотека), що в епохи Фрідріха й Вільгельма була «королівською». У такому робочому ритмі вони 1979 року й закінчили Берлінський університет, здобувши високу кваліфікацію викладача німецької, англійської мов. Тоді ж молоде подружжя отримало одне призначення від Міністерства освіти України – скерування до тодішнього Кіровоградського державного педагогічного інституту імені Олександра Пушкіна, а нинішнього Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Тут Ольга та Олександр Білоуси успішно працюють і сьогодні...

Зазирнути б в обличчя часові! Скільки пережито, вистраждано... Але були й радісні пісні, що виривалися з їхньої світлиці! В їхній уяві постають передусім казкові лиця двох синів – Андрія і Антона. Обидва закінчили факультет іноземних мов Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка та знайшли гідне місце на життєвій стежині... Як постріл з австрійської рушниці, прилучу ще одну медитацію: так, як витанцьовує «гопак» Антон, мабуть, ніхто не спроможний: застигне у повітрі й усміхається глядачам...

Кажуть, що річка Інгул колись була повноводною. Тепер її широчінь добра риба перестрибнула б. Що й казати? Крокуємо вздовж мосту над річкою. Тобто Василь Марко, Олександр Білоус та я. Коли ж це було? Ніби й нещодавно: упродовж 16 днів (від 1-го до 16 вересня 1999-го) мені випало читати лекції з курсу «Теорія та практика перекладу» для студентів університету з ім'ям автора роману «Сонячна машина». Тоді мені припало до душі величне місто над Інгулом... Гарячий пісок став у пам'яті несамовито студеним – згадка про Василя Марка (1936-2015) стала розпростертою, бо реальний образ видатного ученого й мого незрадливого побратима навечно задеревів... Коли я побачив надмогильний хрест з написом «Здесь покоится прах Василя Марко», то зааніміли уста мої, а в серці забринів тяжкий біль від усвідомленого – оті слова були не для уродженця славетного прадавнього українського села Руське Поле, що в Закарпатті...

Чи бувають тверезі мудрощі? Я не знаю. Звернуся до першого-ліпшого, можливо, хтось про то відає. Добре, що він знає, то й підкаже, яким мусить бути крок відчайдушним? Як правило, він обходить мілководдя, шукає твердий ґрунт, яким доводилося не раз ступати. Стоп-кадр: від травня 1981 року до останнього листопадового дня 1982-го Олександр Білоус перебував на строковій службі у військах спеціального призначення тієї армії, що належала велетенській державі з однією шостою світу... Часом отак озирнеться, неначе крізь темряву почує тривожний постук. Тривога панує в серці кожного, кому доводилося дивитися біді у вічі... Безпосередньо, а не опосередковано. Отак виглядають напівзабуті мудрощі, що нагадують налякану козулю – стоїть на струнких ногах...

Іноді, коли щось защебече на душі, згадає сестру Ольгу Спотар. Пригадаймо ще раз закарпатське село Онок, куди вона в уяві завжди наvertsється й ніколи не підковзняться... Вона закінчила у 1974 році Київський інститут іноземних мов, оволодівши іспанською та німецькою мовами. Упродовж 1974-1976 років працювала в Республіці Куба перекладачем, коли зводився хімічний комбінат у місті Нуевітас. Заочно закінчила філологічний факультет (українська мова і література) Кіровоградського державного педагогічного інституту ім. О.Пушкіна. Понад тридцять років працювала вчителем, вчителем-методистом української мови і літератури у місті Горлівка, що на Донеччині. Сьогодні на заслуженому відпочинку.

Такі згадки суголосні відпустці не на штучному озері, що дихає красою...

Скажу одверто: мабуть, ніколи не забуду поїздку в Одесу першого вересня 1988 року. Той день позначений «святом знань». І саме на цю днину припав захист кандидатської дисертації Олександра Білоуса, який виконав цікаву тему (зі спеціальності 10.02.20 – «порівняльно-історичне, типологічне, зіставне мовознавство і теорія перекладу»). Він відбувся на засіданні авторитетної спеціалізованої вченої ради К.068.24.08 Одеського державного університету ім. І.І.Мечникова. Сутність його дослідницького пошуку полягала у розробці теми: «Проблема семантичної еквівалентності мовних одиниць в оригіналі й перекладі художнього тексту (на матеріалі перекладів творів Михайла Шолохова німецькою мовою)» (Одеса, 1988, 190 с.). З ініціативи проф. Валерії Кухаренко я був призначений офіційним опонентом названого дослідження. Примітно, що мій земляк Василь Марко явив людську передбачливість, листовно звернувши мою увагу на сумнівність дисертанта напередодні його захисту. Прагну зробити «монтажне вкраплення» відгуку, зміст якого *вперше* пропоную до друку мовою оригіналу. Ось цей – буквально без жодної зміни – поданий текст, який не втратив, як на мій погляд, своєї оціночної фіксації, якщо йдеться про теоретичне й практичне значення дослідницького проекту Олександра Білоуса:

ОТЗЫВ

официального оппонента о диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук А.Н. Белоуса

Тема диссертации: «Проблема семантической эквивалентности языковых единиц в оригинале и переводе художественного текста /на материале переводов произведений М.А. Шолохова на немецкий язык».

Одесса, 1988, 190 стр.

Диссертация, о которой пойдет речь, посвящена исследованию актуальной проблемы – семантической эквивалентности языковых единиц в оригинале и переводе литературно-художественных произведений. Ее значение положительно увязывается с тем обстоятельством, что, как справедливо отмечает И.В. Арнольд / «Эквивалентность как лингвистическое понятие». – Иностран. яз. в школе. – 1976, №1, с.11/, «общей теории семантической эквивалентности пока не существует». Разумеется, автор рецензируемого здесь труда указанный пробел не заполнил. В то же время, если назвать работы целого ряда советских и зарубежных ученых /Л.С. Бархударов, В.Н. Комиссаров, П.И. Копанев,

А.В. Федоров; Д.Дюришин, Г. Егер, О.Каде, Т. Шиппан и др./, пути поиска фундаментального решения названной задачи не только намечены, но и хорошо просматриваются во многих изысканиях, в т.ч. в настоящей диссертации. В целом я разделяю мнение автора диссертации относительно новизны исследования /с.5,6/; заслуживает внимание удачная попытка изучения семантики языковых единиц в подлиннике и его иноязычной интерпретации с помощью методов комбинаторной семасиологии.

Ценность для теории и практики проведенной соискателем работы заключается, на мой взгляд, прежде всего в решении конкретных задач, которые определяли основную цель диссертационного труда, а именно: теоретически осмыслить различные явления семантической эквивалентности языковых единиц в оригинале и переводе художественных произведений М.А. Шолохова /«Судьба человека»; «Тихий Дон»/III-IV главы/.

В чем состоит внутренний или сущностный признак соответствия в иноязычной трансформации? Ответ на этот вопрос кроется в поиске полноценных, т.е. адекватных эквивалентов, а также в так называемых фоновых знаниях источника на языке оригинала и на языке цели, что позволяет учитывать установку смыслового развития и целостного понятийного преобразования, раскрытие контекстуальных значений, обеспечивая в той или иной мере семантическую эквивалентность языковых единиц, в т.ч. надлежащий уровень воссоздания художественного текста /идейно-образное содержание подлинника/ на языке цели. Отсюда – изначальная проблема качества перевода художественного текста, факт точности реализации языковых единиц на базе семантико-функциональных признаков, обусловленных соотносительностью с отражениями на языке интерпретации, когда происходит сложное перекодирование языкового кода /Р. Якобсон, О.Каде, Ю. Найда, Й. Албрехт, В. Комиссаров, В. Радчук, М. Новикова, Н. Зимомря и др./.

Вне сомнения, автор диссертации, творчески используя имеющиеся достижения отечественной и зарубежной науки/ с. 172-190; 215 источников/, практически впервые в таком значительном объеме осуществил специальное исследование проблемы семантической эквивалентности языковых единиц в ипостасях оригинала и перевода в связи с художественным наследием М.А. Шолохова, его восприятия посредством немецкоязычных интерпретаций О. Брауна, Ю. Эльперина, М. Шика, О. Гальперн и других интерпретаторов русской литературы на язык Гете и Шиллера. Следует заметить: даже в истории системной рецепции творчества Шолохова, к примеру, в ГДР, казалось бы, основательно изученном, ряд весьма существенных вопросов до сих пор еще недостаточно разработан. Данный факт особенно отчетливо прозвучал на втором научно-теоретическом симпозиуме, посвященном целиком изучению творческого наследия Шолохова и его значения в контексте тенденций развития мировой литературы /Лейпциг, 1975/. В этой связи тема диссертации А.Н.Билоуса также удачно согласуется с пп. «Положения о порядке присуждения ученых степеней...» ВАК СССР /п.34,35/. Достоверность положений, которые разработаны на страницах работы соискателя и выносятся им на защиту, объективно подтверждается в трех главах диссертации /с.9-39; 40-106; 107-163/. Тщательный анализ рецензируемого труда показывает, что в рамках всей структуры наиболее содержательными являются вторая и третья главы; их отличает самостоятельность оценок, наблюдений и других критериев, свидетельствующих о хорошем знании объекта исследования и надлежащей филологической подготовке соискателя как ученого. Что касается первой главы, то она представляет собой вспомогательную конструкцию, ведущую « к проблеме», но не отражающую дифференциальные признаки, так сказать, изнутри самой проблемы.

Как известно, А.А. Потебня различал в структуре слова три компоненты, которые соотносятся со структурой произведения словесного искусства /внешняя форма, т.е. обработанный языковой материал; содержание и внутренняя форма; Потебня А.А. Эстетика и поэтика. М., 1976, с.179/. Основываясь на учении А.А. Потебни, автор диссертации довольно убедительно рассматривает свойства, составляющие эстетический феномен художественного произведения /с. 16/. К сожалению, он недостаточно четко развивает свою мысль о специфике идейно-образного содержания художественного произведения на уровне отношений эквивалентности между ИЯ и ПЯ, т.е. в процессе

реализации **п е р е в о д а** в качестве достижения семантической эквивалентности языковых единиц, а отсюда - и точности интерпретации текста на языке цели.

Для выявления конкретных аналитических возможностей предложенной во введении методологической системы А.Н.Билоус выбрал совершенные в идейно-художественном смысле произведения М.А. Шолохова. Таковыми являются «Судьба человека» и «Тихий Дон» - труднейшие образцы прозы Шолохова как в аспекте интерпретации текста, включающего рассмотрение «языковой материи произведения» /В.А. Кухаренко/, его композиции, характеров, авторской позиции, т.е. целого ряда внеязыковых факторов, так и в плане их перевода на язык цели. Методика исследования /использование компонентного, стилистического, сопоставительного методов анализа / вполне обеспечила взаимодействие исходных позиций для проверки объективности общих и единичных установок в свете теории коммуникации. Важнейшей составной частью этого процесса, в частности, при переводе денотативного, коннотативного и прагматического формативов/значений/ является субституция, которая опирается на раскрытие контекстуальных понятий /к примеру, семантической соотнесенности языковых единиц со словом «судьба», вынесенным писателем в название рассказа «Судьба человека» и т.д./ с учетом всего многообразия и характера сигнификативных значений-соответствий, образующих модели языкового синтеза. Ведь, как правильно констатирует автор диссертации, «плодотворность анализа семантических преобразований языковых **е д и н и ц** /например, «судьба», «казак», «хутор», «служивый», «милостивец», «хохол» и т.п./ - разрядка – Н.З./ в литературно-художественном произведении во многом зависит от точности определения эстетических закономерностей организации его речевой системы - того экстралингвистического фактора, который порождает семантические преобразования языковых единиц в художественном тексте и обуславливает их иерархию в выражении идейно-образного содержания» /с.103-104/. Вместе с тем необходимо указать на следующее обстоятельство, которое я характеризую в качестве существенного недостатка диссертационного труда А.Н. Билоуса. Говоря об иерархии в плане выражения идейно-образного содержания, автор диссертации практически не рассматривает «ядро» /Ю.Борев/ организации переводного текста - важнейшей доминанты прочтения подлинника на языке цели, которая дает возможность, в первую очередь, переводчику фиксировать целостное восприятие информационно-коммуникативных моделей и способствует саморегуляции таких функциональных фаз, как а/ исходная, б/ означаемая и в/ определяющая, т.е. результативная. Речь идет, на мой взгляд, о двух формах осуществления перевода на семантическом уровне, а также о первичной задаче «межъязыковой творческой транспозиции» /Р. Якобсон/ на уровне содержания и его интерпретации – постижении «замкнуто-разомкнутой» системы текста на ИЯ и ПЯ. Отчасти автор рецензируемого труда прав, когда выделяет три признака соотносительных языковых единиц /с.105/, выполняющих, по его мнению, «ключевую роль в стилистической системе» художественного произведения. Если бы он решал только задачи «понимания» содержания художественного текста, скажем, образной информации, то этой познавательно-оценочной процедуры операционного проникновения в монолитность подлинника с него было бы довольно. Однако, как это следует из введения, А.Н.Билоус решает задачи комплексно: характера, рассматривая реальный текст не только на исходном языке произведений Шолохова, но и на языке перевода, т.е. как целостную систему познавательно-оценочных смыслов в объективно правильном обобщении переводчиков /Ю. Эльперин, О. Браун, О. Гальперн, М. Шик, Е. Марголис, А.Гердт/ или же в их субъективно ошибочном прочтении оригинала на немецком языке. Поэтому хотелось бы – в плане дискуссионного момента при защите диссертации – услышать от автора диссертационного исследования ответ на ряд вопросов, касающихся 1/ природы рецепции как особого типа установки посредством нормативной оценки, т.е. прочтения на языке цели художественной концепции произведений Шолохова в контексте их общекультурных взаимодействий /межъязыковое сходство, унификация структурно-семантической организации языкового кода, семантическая недифференцированность реалий и степень их возможной эквивалентности и т.д./, 2/ ценностного статуса исторических реалий /

«атаман», «гетман», «сотник»; «сотня» и т.п./ в контексте социологического прочтения реальных событий и их отражения в действительности; 3/ специфики воспроизведения субстандартной лексики, в т.ч. коллоквиализмов.

Практическую значимость рецензируемой работы можно определить на уровне ее возможного использования в учебном процессе /чтение спецкурсов по творчеству М.А. Шолохова, проведение спецсеминара на отделении немецкой филологии факультетов иностранных языков в рамках теоретического курса по переводоведению/.

Выводы, содержащиеся в диссертации, отличаются научной новизной, в частности, в русле теории и практики интерпретации произведений Шолохова на немецкий язык, а также в аспекте критики перевода. Самостоятельность подходов к решению поставленных в работе концептуальных задач не вызывает сомнения. Основные положения диссертационного труда в достаточной мере отражены в 7 публикациях /мне знакомо содержание 5 печатных статей/.

Опыт научных изысканий А.Н.Билоуса подтверждает плодотворность решений его предшественников, изучающих ранее проблему семантической эквивалентности в разных ипостасях /М.Алексеев, А. Смирнов, К.Чуковский, А. Федоров, А. Швейцер, Н.Латышев, В. Коптилов, П. Табахьян, В. Шевчук, Н.А. Рудяков, В. Кухаренко, В. Рагойша, Г. Чернов, Г. Гачечиладзе, Л. Черняковская и др./.

Можно сожалеть, что молодой ученый не использовал в настоящей диссертации работы С. Бобинца, Ю. Коротких, В. Рагойши, Я.Погребенник, А. Мишустинной, а также публикации таких известных славистов ГДР, как В. Байтц, А. Гиркше, Н. Тун, У. Кунке.

Автореферат надлежащим образом отражает содержательный объем диссертации, которая представляет собой целостное самостоятельное исследование. В качестве учебного пособия его можно рекомендовать к печати с учетом устранения критических замечаний /повторов, хорошо известных формулировок, многочисленных установок и вводных слов, отдельных стилистических погрешностей – с.26, 43, 68, 103, 131, 164 и др./.

Считаю возможным выделить следующее замечание в качестве пожелания: диссертация выиграла бы от наличия определенного приложения, в т.ч. словаря реалий на ИЯ и ПЯ, рисунков, иллюстрирующих проблему семантической эквивалентности языковых единиц в оригинале и переводе художественного текста вообще и произведений М.А. Шолохова – в частности.

На основании рецензируемой диссертации А.Н.Билоус заслуживает присуждения ему искомой ученой степени кандидата филологических наук /специальность 10.02.20; УДК 808.03; 801.3; 82.01.08/.

Официальный оппонент - профессор Н.И. Зимомря, доктор
филологических наук, заведующий кафедрой
иностраных языков Ужгородского
государственного университета.
5 августа 1988 г.»

Варто зазначити: диплом кандидата філологічних наук Олександр Білоус отримав порівняно швидко: 25 січня 1989 року. Невдовзі було ухвалено й вчене звання доцента кафедри теорії та практики перекладу германських мов, отримавши атестат доцента 21 грудня 2000 року. Перехилити б горнятко запашної кави, щоб не зупинятися на досягнутому. Звідси – нова творча перемога: вчене звання професора кафедри перекладу та загального мовознавства Олександр Білоусу присвоєно 31 травня 2013 року. Того ж року Указом Президента України № 655/2013 від 30 листопада 2013 року «Про відзначення державними нагородами України з нагоди річниці підтвердження всеукраїнським референдумом Акта проголошення незалежності України 1 грудня 1991 року» педагогу було присвоєне звання **Заслужений працівник освіти України**. Дивного тут нічого нема: Олександр Білоус на педагогічній ниві трудиться понад тридцять п'ять літ, побувавши буквально на усіх можливих ланках у ланцюжку від викладача, старшого викладача, доцента, професора, а ще декана провідного факультету іноземних мов.

Олександр Білоус не належить до таких шанобливих, які тільки числяться у розкладі занять, а проводять інші... Він розробив основні навчальні курси, у т.ч. теорія і практика перекладу; порівняльна лексикологія; усний двосторонній переклад; письмовий двосторонній переклад/ переклад документації; письмовий науково-технічний переклад; мистецтво перекладу та інтерпретація тексту. 2012 року став ініціатором та співавтором доопрацювання, удосконалення та друку навчально-методичних комплексів з усіх фахових дисциплін спеціальностей «Філологія (переклад)» та «Філологія (прикладна лінгвістика)» освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр». Особисто розробив та опублікував курси лекцій та практичних з фахових дисциплін «Теорія і технологія перекладу», «Науково-технічний переклад», «Порівняльна лексикологія: курс лекцій, практичних завдань, самостійної роботи та модульних контрольних робіт» (німецькою та українською мовами) та «Практика перекладу (практикум з курсу лекцій «Теорія перекладу» у співавторстві)». Не для самопохвали, а для об'єктивної презентації прагну виокремити кілька праць, які мені вдалося спільно з Олександром Білоусом виконати й опублікувати: «Переклад: теорія та практика» (Кіровоград, 2001), «Практика німецької мови та перекладу» (Кіровоград, 2004), «Інтерпретація тексту мовою мети» (Дрогобич, 2007), «Фразеологія: знакові величини» (Вінниця, 2008). На моє переконання, доцільно назвати ще й збірку поезій «Спалені камені» Анатолія Мойсієнка, що побачила світ у видавництві «Нова книга» (2003). Книжці передуюча наша спільно написана передмова «Неспалені строфи Анатолія Мойсієнка».

Окремий цикл складають навчальні посібники Олександра Білоуса, зокрема: „Практична граматики німецької мови /1-ше видання 2002 р. (лист МОН України № 14/18.2-1997 від 30.10.2002); „Практична граматики німецької мови (2-ге видання 2004 р., виправлене та доповнене) (лист МОН України № 14/18.2-1997 від 30.10.2002); „Лінгвокраїнознавство німецькомовних країн” (лист МОН України №1.4/18–Г–1659 від 10.10.07 р); „Фразеологія: знакові величини” (лист МОН України №1.4/18–Г–227 від 28.01.08); „Граматики німецької мови: теоретичний матеріал, комунікативні вправи і завдання для студентів. 3-тє вид., виправл. та доповн.“ (лист МОН України №1/11-9487 від 13.10.11 р.)

Не буде перебільшенням, якщо скажу: Олександр Білоус не дрімає, не зависає у невагомості, не розлучається з внутрішнім неспокоєм. Він – у дорозі. Ось, приміром, одне зі свідчень: під його керівництвом захищено три кандидатські дисертації, зокрема: Міщенко А.Л. («Адаптація англіцизмів до системи сучасної німецької мови (на матеріалі англіцизмів комп'ютерної галузі й технологій)» (2009); Стасюк Б.В. («Часткові еквіваленти у відтворенні англійських художніх текстів в українському перекладі (на матеріалі романів Дж. Р. Р. Толкіна “The Lord of the Rings” і У.К. Ле Гуїн “A Wizard of Earthea”)» (2011); Бідна Т.О. («Реалізація концептів жінка та чоловік в оригіналі та перекладах художнього тексту (на матеріалі перекладів романів М. Мітчел “Gone with the Wind” і Дж. Голсуорсі “The Forsyte Saga”)» (2016).

Його човен пливе наперед. В одного, хто мчить легковиком, рука спроможеться на один оберт, а в іншого – на два... Так і в Олександра Білоуса, який вміє боротися й перемагати у конкурсах і міжнародних грантах. Назвати б бодай кілька фактів: 2005 року він став переможцем Гранту TEMPUS № IMG-UKR2008–2004 від Європейської Комісії з питань освіти в Брюсселі /TEMPUS Individual Mobility Grant; 2008 року здобув Грант Фонду Österreich-Kooperation на участь у роботі австрійсько-українського наукового семінару в університетах міст Відень та Грац/Австрія – «Болонський процес: нові вимоги до програм викладання перекладознавчих дисциплін» з 3-го до 16 квітня 2008 року; 2009 року отримав Грант Фонду Карнегі в Нью Йорку/США для участі у «Програмі підтримки адміністрування університетів» /IREX University Administration Support Program Grant financed by Carnegie Corporation of New York та за кошти гранту пройшов стажування з 28.09.09 до 20.11.09 р. у Монтклерському державному університеті /Montclair State University штату Нью-Джерсі/США (сертифікат б/н від 18.11.09); 2010 року став переможцем на отримання Гранту Фонду Карнегі в Нью Йорку, США (Пілотний проект) для участі у «Програмі підтримки адміністрування університетів» / IREX University Administration Support Program, 2010-2011 – Pilot Project Grant financed by Carnegie Corporation of New York. Номер гранту: FY10-UASP-

Bilous-01. Термін виконання: 1 вересня 2010 – 30 серпня 2011 року; 2011 року підвищував кваліфікацію за програмою «Аспектні види перекладу: усний, юридичний, науково-технічний та сучасні методики викладання перекладознавчих дисциплін» з 03.10.2011 до 31.10.2011 року. Грант для проходження підвищення кваліфікації був наданий на конкурсній основі відділом академічних обмінів Баварської Державної Канцелярії (Bayerische Staatskanzlei); 2014 року отримав місячну МАЙДАН-стипендію від Австрійського академічного обміну (OeAD-GmbH) та Центру з міжнародної кооперації та мобільності Австрії (ICM), яка фінансувалася Федеральним міністерством з питань науки, досліджень та економіки Республіки Австрія (BMWFW), та пройшов (01.11.2014 – 30.11.2014) стажування у Центрі перекладознавства (Zentrum für Translationswissenschaft) Віденського університету.

Примітний факт: 2005 року Олександр Білоус заснував на факультеті іноземних мов науково-дослідну студію для магістрів, аспірантів та пошукувачів «Семантичні проблеми перекладу творів словесного мистецтва» та став від 2008 року ініціатором та співголовою оргкомітету щодо проведення щорічної Міжнародної науково-практичної конференції «Мови і світ: дослідження та викладання» та відповідальним членом редакційної колегії за випуски: «Наукові записки: Серія (мовознавство)» КДПУ ім. В.Винниченка (2008–2015).

Одне слово, життя – не в одній новелі. А винагороди? Вони в Олександра Білоуса наявні. Так, у 2000 році Нагороджений знаком „Відмінник освіти України” (2000); удостоєний звання «Заслужений працівник освіти України» (2013). Вкладаю безмір енергії в привітальне слово... Однак головне для нього – дослідницький доробок. Перу Олександра Білоуса належить біля 150 опублікованих і рукописних праць. Його голос сольо звучить на міжнародних форумах, репрезентуючи українську науку.

Ні і ще раз – ні: ця спроба написання нарису аніскільки не містить самозабутнього славоспіву! Проте йдеться про Ювіляра, якому 14 липня 2015 року виповнилося шістдесят...А тут певна жанрова особливість має місце. До цього ж ще один особистісний акцент: Олександр Білоус був вчителем мого сина Івана... Натомість я мав честь бути науковим керівником його дружини Ольги як аспірантки, у співавторстві з якою видана монографія «Опанування літературного досвіду. Переємність традиції сприйняття творчості Тараса Шевченка» (Дрогобич: Коло, 2003, 280 с.).

Причину тут дверцята споминів, бо знаю: у житті є своя закономірність й припалити її, як цигарку, може кожний, хто не може впрягтися й тягнути чесного плуга масним чорноземом! Хіба то дивно, що час від часу надсилаємо до міста, де жили й вчилися Володимир Винниченко, Ярослав Івашкевич та Євген Маланюк, вітальні рядки: « Дорога Ольга Іванівна! Дорогий Олександр Миколайовичу! Сердечно вітаємо Вас та Вашу родину з Великодніми святами! Нехай Ваші душі завжди будуть багаті на добро, як святковий стіл, чисті, як Великодній рушник і веселі, як українські писанки. Хай малинові дзвони Великодня принесуть у Вашу оселю радість, віру, надію і любов. Здоров'я й сили, щастя й радості всім нам! З повагою – Микола Зимомря, Іван Зимомря».

Олександр Білоус захоплено дивиться в далечінь – з четвертого поверху його житла розпросторюється все навколо: степ передує степові, а далі – нові степи. І він охоче декламує рядки із вірша «Вінок на березі моєї юності» Миколи Вінграновського:

Далекі образи спішать мені в безсонні:
Клубочаться, хвилюються, кричать...
Гіркі... солодкі...чорні і червоні...
Як привиди мальовані ячать!
Вітаю вас! Ви – творча моя глина,
І я руками серця і думок
Бентежно виліпив із вас оцей вінок...

Потім вбереться у клітчастий буденний костюм і вийде на вулицю. Він знає: нинішній день не схожий на вчорашній. Він інакший, як інакшими бувають берези за березневої пори...

**Микола Зимомря, доктор філологічних наук,
професор, член Національної спілки письменників України**

УДК 821.161.2-1.091:81'255.4=112.2.

ПЕРЕКЛАД І РЕЦЕПЦІЯ В НІМЕЦЬКОМОВНОМУ АРЕАЛІ (XIX–XX СТ.): ІСТОРИЧНИЙ ПОГЛЯД

Олександр БІЛОУС, Ольга БІЛОУС (Кіровоград, Україна)

Активне духовне відродження українського народу, зумовлене новим суспільно-правовим статусом України як незалежної, суверенної держави, припадає на останні десятиріччя XX – початок XXI століть. Воно сприяло усвідомленню національної ідентичності і водночас викликало нагальну потребу переосмислення процесу входження кращих надбань української культури у свідомість близьких і віддалених народів Східної, Центральної та Західної Європи. З цього погляду особливої уваги заслуговує проблема німецькомовної рецепції української літератури, з'ясування як її контактено-генетичних зв'язків зі світовим літературним процесом, так і виявлення й окреслення координат, що набули сталої величини в системі української діаспори.

Ключові слова: переклад, автопереклад, німецькомовна рецепція, національна ідентичність, німецько-українська міжлітературна взаємодія, діаспора.

The spiritual revival of the Ukrainian people facilitated by the new social and legal status of Ukraine as an independent, sovereign state could be actively observed in the last decade of the 20th – early 21st centuries. It promoted the national self-identification as well as brought to life the urgent need of reconsidering the total process when best Ukrainian cultural heritage examples were introduced into the minds of other East, Central, and West European nations, both close to Ukraine and remote ones. Regarding this some special attention need be given to the issue of the Ukrainian literature reception in German-speaking regions, to the clarification of its genetic relations and contacts with the global literary process as well as to the highlighting some aspects of Ukrainian diaspora culture.

Keywords: translation, self-translation, German-speaking regions reception, national identity, German-Ukrainian literary interrelations, diaspora.

Активное духовное возрождение украинского народа, обусловленное новым общественно-политическим статусом Украины как независимого, суверенного государства, припадает на последнее десятилетие XX – начало XXI столетий. Оно способствует осознанию национальной идентичности и в то же время порождает крайнюю необходимость переосмысления процесса вхождения лучшего достояния украинской культуры в сознание близких и отдаленных народов Восточной, Центральной и Западной Европы. С этой точки зрения особенного внимания заслуживает проблема немецкоязычной рецепции украинской литературы, выяснение как ее контактено-генетических связей с мировым литературным процессом, так и обнаружение и раскрытие координат, которые приобрели качество постоянной величины в системе украинской диаспоры.

Ключевые слова: перевод, автоперевод, немецкоязычная рецепция, национальная идентичность, немецко-украинское межлитературное взаимодействие, диаспора.

Початок XX століття ознаменувався появою в пресі багатьох західних країн ряду критичних досліджень, присвячених творчості українських письменників І. Франка, О. Кобилянської, Лесі Українки, В. Стефаніка,

М. Коцюбинського та ін. Якщо в другій половині XIX століття (50 – 80-х рр.) об'єктом осмислення німецької критики був головним чином Т. Шевченко, а в окремих випадках – Марко Вовчок, І. Нечуй-Левицький, Ю. Федькович, Панас Мирний, І. Франко, – то в 90-х рр. ця очевидна диспропорція помітно вирівнюється. До кінця століття чітко окреслюється тенденція зростаючого інтересу до творів сучасників (*об'єкт*), які перебороли інерцію етнографізму, виявили новаторські підходи на рівні психологізму [2].

У рецепційному процесі відбулися як кількісні, так і якісні зрушення. При цьому важливий не тільки зовнішній бік цих зрушень – оцінки, порівняння, висновки, роздуми і т.п.; тут вагомою є спроба проілюструвати твори на конкретному матеріалі завдяки перекладам (*завдання*). Адже саме переклад несе в собі заряд, що закладає основу обміну художнім досвідом на практиці. Переклад здобуває нову якість у сенсі його поліаспектних цілей (*актуальність*).

Христо Ботев, оцінюючи роль перекладу в суспільному русі, стверджував у 1874 р.: “Нам у даний час потрібні такі твори, які відповідають нашим прагненням і мають сучасний загальнолюдський інтерес. У цьому відношенні нам особливо цікава й потрібна література тих народів, які знаходилися в такому ж становищі, в якому знаходимося й ми” [3, с. 424–425]. Видатний болгарський поет звернувся в конкретних умовах визвольної боротьби болгарського народу проти османського ярма до п'єси українського історика М. Костомарова “Кремуцій Корд”, яку Х. Ботев переклав болгарською мовою, як свідчить К. Поглубко, “з великою майстерністю” [8, с. 32].

З погляду вивчення німецько-українських міжлітературної взаємодії 1900 – 1920 рр. сприйняття української літератури провідними представниками німецької критики

(предмет) становить безсумнівний інтерес і в плані реальних співвідношень розглянутої мікросистеми зі світовою художньою культурою.

Уже до початку ХХ століття українська література здобула у всіх слов'янських країнах, а також у країнах Західної Європи, у т.ч. Німеччині і Австрії ширше визнання, ніж це було два десятиліття тому. Помітні спроби здійснення перекладів німецькою мовою окремих творів Т. Шевченка, Марка Вовчка, Ю. Федьковича, І. Франка, О. Кобилянської, В. Стефаніка, Лесі Українки, П. Грабовського, Б. Грінченка, Л. Мартовича, Олени Пчілки, Т. Бордуляка та ін. Серед німецьких періодичних видань, які друкували на початку ХХ ст. матеріали про українську літературу, суттєву роль відіграв журнал "Ruthenische Revue" ("Український огляд"). На підставі програмної статті першого номера можна стверджувати, що журнал ставив перед собою завдання "ближче ознайомити європейський світ з українським народом", суспільно-політичними умовами його розвитку й потребами в різних сферах життя, культури і науки.

Не перебільшуючи значення цього друкованого органу в історії міжлітературної взаємодії, не можна не вказати на справедливую оцінку Івана Франка: "Видавана в Відні "Ruthenische Revue" порушила практично одну важну справу, а власне справу знайомлення ширшої європейської публіки з кращими творами української літератури в перекладах. Справа, без сумніву, важлива, але й не легка, особливо, коли йдеться про переклад таких наскрізь національних і своєрідних творів, як Шевченкові" [9, с. 189].

Слід розрізнити два етапи в історії видання "Ruthenische Revue": перший охоплює 1903 – 1906 рр., коли фактичним редактором журналу був Роман Сембратович (1876 – 1906 рр.), а інший – 1907 – 1915 рр. Саме до другого періоду можна віднести критичний, хоча й необ'єктивний погляд І. Дорошенка на значення цього видання, відповідно до якого журнал "не дав нічого реального, був хіба що порожньою рекламою, не склавши служби загальнокорисній справі" [5, с. 133].

Численні матеріали свідчать про те, що журнал, маючи таких співробітників, як І. Франко, О. Кобилянська, В. Стефанік, Леся Українка, П. Грабовський, М. Коцюбинський, Н. Кобринська, Л. Мартович, О. Грицай і О. Маковей, заслужив гідне місце в історії міжкультурних взаємин. Видання було на початку нашого століття далеко не другорядним явищем літературного життя України. При всій недосконалості постановки завдань і їхніх рішень, журнал заявив про себе, прилучив літературну громадськість Західної Європи до творчості багатьох українських авторів і отримав міжнародне визнання.

Звернемося до прикладу, що безпосередньо показує позитивну роль журналу "Ruthenische Revue" у пропаганді культури українського народу. Як відомо, І. Франко надавав особливого значення акту перекладу творів зарубіжних літератур українською мовою [1]. Звідси – його активна перекладацька діяльність. Одне із свідчень – вірш М. Некрасова "На смерть Шевченка". Його І. Франко помістив в оригінальному звучанні (Зоря, 1886, №6), акцентуючи увагу українського читача на цій посвяті. Він згодом опублікував свою німецькомовну інтерпретацію – першу перекладацьку версію названого твору в історії його сприйняття в іншомовному середовищі. Вірш М. Некрасова в перекладі українського поета німецькою мовою за значенням виходить за межі рядової публікації. Нею, як програмним заголовком, відкривався перший номер журналу "Ruthenische Revue" [11]. Критична стаття "Тарас Шевченко і його заповіт", проілюстрована віршами Т. Шевченка ("Заповіт") і М. Некрасова ("На смерть Шевченка") в перекладі І. Франка, висувала на перший план твір високого громадянського звучання. В одинадцятому номері журналу за 1903 рік І. Франко опублікував ще один переклад вірша Кобзаря – "І небо невміте, і заспані хвилі" [19, с. 265]. З інших публікацій, що представляють інтерес для сучасного дослідника історії німецькомовної рецепції української літератури в координатах діаспори, доречно згадати твори В. Стефаніка, Марка Вовчка, Лесі Українки, Олени Пчілки, Н. Кобринської, Л. Мартовича в адекватній трансформації О. Кобилянської [13; 15; 16; 17; 21; 22].

Гідний уваги перекладацький досвід С. Шпойнаровського, К. Бадера, О. Поповича, М. Кичури, В. Горошовського, Г. Гарасимовича, К. Ганкевич і особливо – О. Грицяя. Завдяки зусиллям Р. Сембратовича, журнал мав своїх позаштатних кореспондентів у Санкт-Петербурзі, Києві, Львові, Чернівцях, Празі, Будапешті, Берліні, Лейпцизі, Мюнхені,

Гамбурзі, підтримував контакти, наприклад, з такими відомими періодичними виданнями, як “Das literarische Echo”, “Das Magazin für die Literatur”, “Aus fremden Zungen”, “Die Literatur”, “Renaissance”, “Europa” та ін.

Протягом трьох років (1903 – 1905) на сторінках журналу “Ruthenische Revue” побачили світ 59 творів українських авторів. Крім того, 24 опубліковані критичні статті давали можливість широким колам громадськості Австрії, Німеччини й інших країн Західної Європи відчувати рух української літератури, її поступальний розвиток від Г. Сковороди до В. Стефаника.

Важливим моментом рецепції української літератури в країнах німецькомовного ареалу варто вважати спроби О. Кобилянської пропагувати власні твори шляхом автоперекладу. Питання про автопереклад в українському перекладознавстві має давні традиції. У цьому контексті варто згадати про його особливості у творчості Г. Квітки-Основ'яненка, Марка Вовчка, Ю. Федьковича, І. Франка, О. Кобилянської.

Названі автори звертались до автоперекладу у зв'язку з конкретними умовами суспільного розвитку й зумовленістю читацького сприйняття естетичних ідеалів епохи. Вони керувались сутністю художнього перекладу як однієї з найважливіших форм розкриття найбільш злободенних соціальних, політичних, культурних, моральних питань епохи. Автопереклад значною мірою стимулював розвиток міжлітературної взаємодії, створюючи систему зворотного зв'язку (О. Кобилянська – Л. Якововський – О. Кобилянська; Марко Вовчок – Етцель – Марко Вовчок; Леся Українка – Л. Якововський – Леся Українка й т.д.). У творчій концепції І. Франка, який майже завжди мотивував вибір перекладного твору [1, с. 13; 5; 6], переважало прагнення засвоїти в художньому перекладі як досягнення іншомовних письменників, так і діячів рідної культури.

У першій половині XIX століття західноєвропейська критика «придивлялася» до національної своєрідності української літератури, головним чином, звертаючи увагу на різноманіття її фольклорних джерел (Я. П. Йордан, Ф. Боденштедт, Т. Тальві та ін.). У другій половині XIX століття зміст критичних виступів охоплює багато питань історичного, фольклорного, літературного характеру (Г. Цунк, Ф. Боденштедт, Д. Дюран, В. Морфілл, Й. Г. Обріст, Г. Адам, К.-Е. Француз, В. Умлауфф, В. Каверау, М. Фольтіцінеано, В. Фішер). Якщо в 50 – 70-х рр. XIX століття німецька критика цікавиться переважно творчістю Т. Шевченка, то в 80 – 90-х рр. вона звертається до сучасників, тобто до творів Марка Вовчка, Ю. Федьковича, І. Франка, О. Кобилянської, В. Стефаника, Л. Українки, а ширше – до М. Коцюбинського. Зрозуміло, ядром української літератури в міжнародному масштабі завжди була спадщина Т. Шевченка. Він був своєрідним, але дуже точним індикатором рецепції української літератури в цілому.

Про характер пошуків інтересу передових кіл Німеччини до української літератури свідчить видання творів О. Кобилянської окремим збірником німецькою мовою (1901). У цьому контексті вагомими є численні згадування в німецькомовних газетах і журналах таких імен, як І. Котляревський, Т. Шевченко, Марко Вовчок, Ю. Федькович, І. Нечуй-Левицький, Панас Мирний, І. Франко, О. Кобилянська, Леся Українка, І. Карпенко-Карий, М. Кропивницький, В. Стефаник, Л. Мартович, М. Коцюбинський, О. Маковей та ін. В оглядових статтях, нарисах слов'янських літератур і енциклопедичних видань [12; 10] усе частіше українській літературі приділяються цілі розділи. Чимало статей, в яких розглядається російська література, містять також важливі факти про творчість українських авторів, зокрема, Т. Шевченка [17; 14].

Рецепція творчості М. Гоголя в Німеччині помітно сприяла посиленню інтересу до української тематики. У німецькій періодичній пресі з кінця 80-х рр. XIX століття систематично з'являються як твори М. Гоголя, так і критичні матеріали про його життя й літературну діяльність. Франц Дідеріх підготував цілу низку оглядів російської та української літератури. Йому належать кілька спеціальних робіт, у яких він скрупульозно висвітлює життєвий і творчий шлях Т. Шевченка (*Dresdener Volkszeitung*, 1909, Nr. 74-75; *Vorwärts*, 1915, Nr. 130).

Завдяки перекладу, в якому ми вбачаємо один з найважливіших чинників розуміння закономірностей літературного процесу, словесне мистецтво В. Стефаника стало на початку

XX століття надбанням читачів Німеччини. Саме переклад як найбільш активна фаза поклав початок рецепції творчості як В. Стефаніка, так і О. Кобилянської. Якщо інформативна фаза в рецепційному процесі здатна зримо підготувати ґрунт для читацького сприйняття іншомовного твору, то переклад створює практичні передумови для плідної взаємодії літератур. Ось чому так відчутне ослаблення інтересу до творчості Т. Шевченка наприкінці XIX століття, коли фактично не з'явилося жодної високомистецької – досконалої за формою й змістом – інтерпретації Шевченкових творів. Два тексти перекладу І. Франка (“Заповіт”, “І небо невмите, і заспані хвилі”), опубліковані в журналі “*Ruthenische Revue*” за 1903 рік (№ I, II), випадають з цього хронологічного ряду, оскільки вони виконані ще в січні 1882 року.

Картина змінюється докорінно на початку XX століття, особливо в період, на який припадають ювілеї – 50-річчя з дня смерті й 100-річчя від дня народження Т. Шевченка. Багатьох перекладачів приваблювала поетична творчість Кобзаря, але не всі зуміли розкрити “таїни” ідейно-художньої своєрідності й відтворити внутрішню організацію його текстів. З великою ретельністю працювали над перекладами С. Шпойнарівський і О. Попович. Прикро констатувати, що, за деякими винятками, вони не знайшли потрібних рішень, які відповідали б духу першоджерела. Аналіз перекладних версій таких завершених зразків лірики, як “Думи мої, думи мої”, “Минають дні, минають ночі”, “Нащо мені чорні брови”, “Садок вишневий коло хати”, “Сонце заходить, гори чорніють” та ін. (С. Шпойнарівський), “Минаючи убогі села”, “Якби мені черевички”, “Мені тринадцятий минало”, “Мені однаково, чи буду” і “Зоре моя вечірняя” (О. Попович), показує відсутність повноцінного відтворення першотворів. Ще Й. Г. Обріст і К.-Е. Францоз звертали увагу на дужий таланти Шевченка, наповнений самобутньою органічною, природною, як у народній пісні, поетикою письма. Але саме ця стилістична чистота інтонацій, ремінісценцій, медитацій адекватно не передана в інтерпретаціях С. Шпойнарівського й О. Поповича. Навіть кращі з них з-під пера С. Шпойнарівського (“Наймичка”, “Муза”, “Садок вишневий коло хати”, “Минають дні, минають ночі”, “Вітре буйний, вітре буйний!”, “Закувала зозуленька”) не несуть на собі печать концентрованого виразу образів, способу мислення Т. Шевченка, не містять якості високого мистецтва поетичного перекладу. “...Шпойнарівський не поет, – пояснював Іван Франко з властивою йому переконливою виразністю, – і дарма було б вимагати від нього при передачі Шевченкових поезій того блиску та чару слова, що творить найкращу принаду нашого Кобзаря. Можемо бути вдячні перекладачеві й за добру ремісницьку роботу...” [9, с. 196].

Аналіз фактів німецькомовної шевченкіани дає підстави формулювати цілісну систему перекладацьких ходів, що складається з однотипних помилок і однотипних творчих знахідок. Вони наявні і в трансформаціях як С. Шпойнарівського, О. Поповича, так і В. Горошовського, Ф. Штайніц, Е. Енгельгардта, В. Фішера, Ю. Віргінії, А. Боша. Йдеться про перекладачів, які хронологічно представляють один період у історії відтворення спадщини українського поета німецькою мовою (1903 – 1914). Вони охоплюють межі подолання якості точності, буквального відтворення тексту з мови оригіналу мовою мети. Адже, порівнюючи оригінал і його версію мовою перекладу з метою зворотнього відтворення, маємо суттєву різницю між першотвором і його перекладною інтерпретацією.

Ю. Лотман висловив припущення, що перекладний текст – це, стосовно вихідного тексту, загалом – “нове повідомлення” [7, с. 16]. Тому можна стверджувати, що точний переклад з однієї мови іншою межує з непереборними труднощами. Немає необхідності акцентувати увагу на розбіжностях між мовою Т. Шевченка й мовою Шіллера. Проте постановка питання про об'єктивну можливість досягнення саме точного, повноцінного, адекватно-реалістичного перекладу з мови оригіналу мовою перекладу є природною. Головну передумову ми бачимо в функціональній якості системного перенесення всіх елементів первинного тексту в текст трансформації з урахуванням структури оригіналу, матерії художнього твору. Йдеться про органічне сполучення компонентів першоджерела, починаючи зі з'ясування ідейно-тематичної спрямованості, форми вираження, смислового навантаження лексичних одиниць, завершуючи асоціативною точністю.

Історія сприйняття творчості Т. Шевченка в німецькомовних країнах завдяки перекладу дає можливість повною мірою наочно побачити результат переємності літературного

досвіду. Як наслідок сформувалася перекладацька традиція, що відрізняє перші спроби прочитання від творення досконалих моделей перекладацького мистецтва. До останніх належать, наприклад, зразки, які пов'язуємо з іменами І. Франка, О. Грицяя, а за новітньої доби – М. Рильського, Г. Кочура, М. Лукаша, Б. Тена, І. Качуровського, О. Тарнавського, Д. Паламарчука, Д. Павличка, Ю. Шкробинця та ін.

У цьому сенсі варто говорити про декілька етапів еволюції й становлення перекладацької шевченкіани. Розрізняємо чотири фази рецепції поезії Шевченка шляхом перекладу його творів німецькою мовою. Зрозуміло, кількість етапів умовна, оскільки вони за тими чи іншими параметрами взаємодіяли між собою, утворюючи ланки в процесі переємності перекладацького досвіду.

Їхні стики пов'язані з перекладацькими досягненнями І. Обріста, І. Франка, О. Грицяя, Ю. Віргінії. Упродовж 1870 – 1917 рр. до перекладу Шевченкового “Заповіту” зверталися сім перекладачів, у т.ч. І. Обріст, І. Франко й Ю. Віргінія. Ідеться зокрема не про зовнішні вдосконалення чи усунення недоліків щодо змістової структури перекладу, а радше про якісно нові перекладацькі рішення, які часом істотно зміцнювали момент відповідності рівня – *переклад-оригінал*. Наприклад, 1904 року “Заповіт” був надрукований у перекладі В. Горошовського [18]. З усіх відомих нині інтерпретацій цього вірша згаданий переклад є художньо найменш досконалим. Це був один з перших виявів його зацікавлень українською літературою. Її популяризації у німецькомовних країнах він присвятив багато років життя. Його перу належать німецькомовні інтерпретації творів Т. Шевченка, Ю. Федьковича, І. Франка, А. Свидницького, Панаса Мирного, Т. Бордуляка та інших українських авторів. Доречно зауважити: цю унікальну пристрась прищепили В. Горошовському Р. Сембратович і М. Коцюбинський. Це ще одне свідчення плідності особистих контактів у процесі міжнародної літературної взаємодії щодо перебігу координат – міжнаціонального та внутрішньо національного характеру.

“Заповіт” Т. Шевченка й “Каменярі” І. Франка в трансформації В. Горошовського – це не що інше, як буквальне відображення винятково змістової характеристики оригіналів. Водночас у його доробку є й вдало перекладені цілісні уривки та окремі твори, коли йдеться про Горошовського як реципієнта прози М. Коцюбинського. Різниця виявляється у відступах, перенесеннях у текст перекладу поетичних першоелементів (ритмічний малюнок, звукова асоціація й т.д.). В. Горошовський не володів поетичним обдаруванням, зате поєднував у собі хист критика й перекладача прози. Тут не йдеться про жанрове протиставлення на рівні поезія – проза, про яке ще 1959 року висловив думку В. Виноградов: “Вірші й проза – не дві замкнуті системи. Це два типи, що історично розмежували поле літератури, але межі їх розмиті й перехідні явища можливі” [4, с. 27].

Ми розглядаємо жанрове розходження та його особливості в перекладі як завершену даність, оскільки оригінал, тобто поетичний, прозаїчний чи драматичний твір, а також відповідний переклад є суверенними художніми позиціями. Не можна не оцінити перекладацьку активність В. Горошовського в першому десятилітті ХХ століття. Концепція його уявлень про взаємозв'язки й взаємодію національних літератур несе відбиток поглядів М. Коцюбинського, якому належить головна заслуга в прилученні австрійського літературознавця до пропаганди української культури в німецькомовному світі.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Арват Ф. С. Іван Франко – теоретик перекладу. / Федір Степанович Арват. – Чернівці, 1969. – 38 с.
2. Білоус О. Багатомірність міжлітературної взаємодії. Монографія / За редакцією М. Зимомрі. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2008. – 136 с.
3. Ботев Х. Собрание сочинений. / Христо Ботев. – София, 1958. – Т. 1. – 651 с.
4. Виноградов В. В. О языке художественной литературы. / Виктор Владимирович Виноградов. – М.: Наука, 1980. – 362 с.
5. Дорошенко І. Іван Франко – літературний критик. – Львів, 1966. – 212 с.
6. Зорівчак Р. Іван Франко – теоретик перекладу // Жовтень. / Роксолана Зорівчак. – 1976. – № 8. – С. 127–130.
7. Лотман Ю. М. Феномен культури // Семиотика культуры. Труды по знаковым системам. – К., 1978. – Вып. 463. – С. 14–23.

8. Поглубко К. А. Из истории российско-болгарских общественных и революционных связей (последняя четверть XIX в.). – Кишинев, 1979. – 189 с.
9. Франко І. Шевченко в німецькій одязі // Зібрання творів у п'ятдесяти томах. – К., 1982. – Т. 35. – С. 189–196.
10. Brockhaus' Konversations-Lexikon. – 1908. – Bd. 14. – 429 S.
11. Franko I. Taras Ševčenko und sein Vermächtnis. Nekrasov N. Auf den Tod Ševčenkos // Die Ruthenische Revue – 1903. – Jg. I. – H. I. – S. 14–16.
12. Herders Konversations-Lexikon. – 1907. – Bd. 7. – 1159 S.
13. Kobrynska N. Ein Teufelspass. Ein Volksmärchen. Aus dem Ruthenischen übersetzt von O.Kobylanska // Die Ruthenische Revue. – 1903. – Jg. I. – H. 13. – S. 312–313; H. 4. – S. 341–343.
14. Langenscheids Sachwörterbuch. – Berlin, 1909. – 236 S.
15. Martowycz L. Ein Bauernsterben. Aus dem Ruthenischen übersetzt von O.Kobylanska // Die Ruthenische Revue. – 1905. – H. 19–20. – S. 474–488; H. 21–22. – S. 507–512.
16. Pczilka Olena. Nachtigallengesang. Aus dem Ruthenischen übersetzt von O.Kobylanska // Die Ruthenische Revue. – 1905. – Jg. I. – H. 11. – S. 266–270; H. 12. – S. 290–294.
17. Polonskij G. Russland // Das litararische Echo. – 1900. – H. 17. – S. 1226–1227.
18. Schewtschenko T. Vermächtnis. Übersetzung von W.Horoschowski // Die Ruthenische Revue. – 1904. – H. 15. – S. 456–457.
19. Ševčenko T. Am Aralsee. Aus dem Ruthenischen übersetzt von I.Franko // Die Ruthenische Revue. – 1903. – Jg. I. – H. II. – 328 S.
20. Stefanyk V. Ganz allein. Aus dem Ruthenischen übersetzt von O.Kobylanska // Die Ruthenische Revue. – 1903. – Jg. I. H.2. – S. 55–56.
21. Ukrajinka Lesja. Das Lied ohne Worte. Aus dem Ruthenischen von O.Kobylanska // Die Ruthenische Revue. – 1903. – Jg. I. – H. 9. – S. 218–222; H.10. – S. 241–245.
22. Wowtschok Marko. Zwei Söhne. Aus dem Ruthenischen übersetzt von O.Kobylanska // Die Ruthenische Revue. – 1903. – Jg. I. – H. 3. – S. 74–79; Maksym Hrymacz // Die Ruthenische Revue. – 1903. – Jg. I. – H.4. – S. 97–101; Ein Traum // Die Ruthenische Revue. – 1904. – Jg. 2. – H.4. – S. 93–96; H.5. – S. 115–117.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Олександр Білоус – кандидат філологічних наук, професор, професор кафедри перекладу, прикладної та загальної лінгвістики; декан факультету іноземних мов Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка; Заслужений працівник освіти України.

Наукові інтереси: теорія і практика перекладу германських мов, історія перекладу, методика викладання перекладознавчих дисциплін.

Ольга Білоус – старший викладач кафедри перекладу, прикладної та загальної лінгвістики Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: українсько-німецькі міжлітературні зв'язки, історія перекладу, теорія практика перекладу германських мов.

УДК 821.161.2-1.091:81'255.4=112.2

ПЕРЕКЛАД ЯК ДІЄВА ОДИНИЦЯ МІЖЛІТЕРАТУРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

Ольга Білоус, Олександр Білоус (Кіровоград, Україна)

Вивчення процесу взаємодії літератур споріднених і неспоріднених народів постає одним з найбільш плідних дослідницьких напрямків у сучасній філологічній науці. З ним органічно пов'язана проблематика засвоєння літературного досвіду крізь призму втілених у ньому концепцій взаємодії різних культурних явищ, тенденцій, закономірностей, традицій. Йдеться про національне, з одного боку, і глобальне значення цієї парадигми – з іншого, що визначає рівень необхідності природної рецепції художньої спадщини найбільш активних носіїв тієї чи іншої культури. За природних умов відбувається таке результативне сприйняття фактів та подій, коли процес рецепції містить орієнтацію на системну інтерпретацію, що є одним з максимально активних шляхів збагачення гуманістичного змісту кожної національної літератури. Цей напрямок є виявом не тільки інтенсивності чину, тобто дієвості, але й плодотворної її констатації – домінанти перекладу.

Ключові слова: домінанта перекладу, природна рецепція, рецепційний процес, пересміність літературного досвіду, нарратив, образність, парадигма, прафеномен.

Studying the process of links-formation between literatures of related and unrelated nations is one of the most rewarding research topics in contemporary philology. Organically adjacent to it are the problems of literature experience absorption through the prism of implemented concepts explaining the interrelations of various cultural phenomena, trends, regularities, and traditions. This paradigm involves both national categories and global meanings. On the other hand it confirms the necessity of natural reception of the artistic heritage of the most active representatives of any culture. Under natural conditions effective perception of facts and events take place when the process itself brings out some hints for systemic interpretation which is one of the most active ways to enrich humanistic content of every national literature. This approach is not only manifesting intensive character of order, i.e. effectiveness, but also some fruitful statement – dominants of translation.

Keywords: dominant of translation, natural reception, reception process, literature experience continuity, narrative, imagery, paradigm, pra-phenomenon

Изучение процесса взаимодействия литератур родственных и неродственных народов становится одним из наиболее плодотворных исследовательских направлений в современной филологической науке. С ним органически связана проблематика усвоения литературного опыта сквозь призму воплощенных в нем концепций взаимодействия различных культурных явлений, тенденций, закономерностей, традиций. Речь идет о национальном, с одной стороны, и глобальном значении этой парадигмы – с другой, что определяет уровень необходимости естественной рецепции художественного наследия наиболее активных носителей той или иной культуры. При естественных условиях происходит такое результативное восприятие фактов и событий, когда процесс рецепции включает в себя ориентацию на системную интерпретацию, что является одним из максимально активных способов обогащения гуманистического содержания каждой национальной литературы. Это направление – проявление не только интенсивности чина, иными словами, действительности, но и плодотворной ее констатации – доминанты перевода.

Ключевые слова: доминанта перевода, естественная рецепция, рецепционный процесс, преемственность литературного опыта, нарратив, образность, парадигма, прафеномен.

Творчість Т. Шевченка посідає чільне місце в історії німецько-українських літературних взаємин [2]. Вона є розгалуженою, багаторівневою структурою, наповненою духовним змістом. Однак, тема “Тарас Шевченко і німецька література” – це ще й досі концепт, нееквівалентний інонаціональним координатам, на основі яких вершинна модель української художньої думки пізнана, освоєна передусім завдяки перекладу (*об’єкт*). Це стосується й вивчення тем “Іван Франко і німецька література” та “Леся Українка і німецька література”. Проте в утвердженні тенденцій, найсуттєвіших для рецепції української літератури в Німеччині, визначальну роль відіграв саме Т.Шевченко. Поет своєю манерою письма, художнім матеріалом був завжди в українській стихії. На цей аспект звернули увагу переважна більшість представників німецькомовної перекладацької школи та критики – Й. Г. Обріст, К.-Е. Француз, В. Умлауфф фон Франквел, Ю. Віргінія, Ф. Штайніц, А. Зеліб, А. Курелла, Е. Вайнерт, П. Кірхнер, Е. Вінтер та ін. Примітний факт: навіть у тих випадках, коли вони інформували громадськість Німеччини про досягнення інших українських авторів – Марка Вовчка, Г. Квітки-Основ’яненка, Ю. Федьковича, М. Коцюбинського, О. Кобилянської, Лесі Українки, В. Стефаніка – неодмінним було звернення до спадщини Т. Шевченка (*актуальність*).

За порівняно короткий період “входження” Т. Шевченка у свідомість німецькомовного читацького загалу досягло на рівні перекладу своєї результативної значимості. Якщо

інформаційна фаза (первинна) рецепційного процесу виявила узагальнену оцінку щодо тенденцій доби, тематичних обріїв українського письменства та його поезики [3, с. 56], то переклад як вторинна фаза сприйняття літературного факту значною мірою є її наслідком. До неї належать передусім німецькомовні інтерпретації поезій Тараса Шевченка, що ілюструють активність або пасивність переємності літературного досвіду та його традицій. Їхній характер проступає з творчої лабораторії таких перекладачів, як Іван Франко, Остап Грицай, Гедда Ціннер, Ганс Кох, Юлія Вірґінія, Ганна-Шарлота Вуцкі, Марія Мірчук, Гюго Гупперт, Альфред Курелла, Еріх Вайнерт, Артур Бош та ін. Як українські, так і німецькі пропагандисти Шевченкової творчості довели, що переклад виступає дієвою одиницею міжлітературних зв'язків (*предмет*). Він впливає на співвідношення об'єктивних і суб'єктивних начал, що позначаються на процесі засвоєння матеріалу реципієнтом. Відомий словацький компаративіст Д. Дюришин слушно зауважив про переклад як форму міжлітературної рецепції: "...переклад зумовлений не тільки об'єктивними факторами – конкретно-історичним літературним каноном, нормативною дією, але й суб'єктивними – поезикою самого перекладача" [1, с. 159].

Підтвердженням цієї тези можуть служити переклади двох поезій Т. Шевченка, які вперше виявив 1970 року М. Зимомря. Йдеться про твори "Ой люлі, люлі, моя дитино" (1848) та "Зацвіла в долині" (1849), що побачили світ на сторінках журналу "Magazin für die Literatur des In- und Auslandes" (Журнал вітчизняної та зарубіжної літератури) від 7 липня 1888 року [6, с. 107]. Перекладач виступив під криптонімом "М. Н.", який досі не вдалося розшифрувати. До речі, такий криптонім належав Міхаелю Габерландту, автору змістовної повісті "Дух давніх індіанців". Проте нема підстав приписувати йому авторство таких художньо довершених інтерпретацій Шевченка німецькою мовою. В них містяться рядки, які адекватно звучать у зіставленні з текстом оригіналу. Перекладачеві вдалося відтворити в трансформації внутрішню динаміку Шевченкової думки. Словесні деталі – точні й художньо виразні. Ось приклад з перекладу вірша "Ой люлі, люлі, моя дитино":

Schlaf mein Kindchen! bist ja meine,
Schlafe Tag und Nacht! Ach suchend
Wandern wirst durch die Ukraine
Uns verfluchend!
Sohn, mein Sohn! Dem Vater nimmer
Fluche! Er vergass der Amme!
Bin ja deine Mutter immer,
Mich verdamme!
Werde ich einst nicht mehr sein,
Zu den Menschen gehe nicht;
Geh 'du in den Wald hinein,
Den er fragt dich nicht.
Wandle dort! Und findest du
Den Massholder dort: so lind
Schmiege dich an ihm zur Ruh,
Denn ich liebte ihn, mein Kind!
Kommst ins Dorf, wo Hütten sind,
Gröm' dich nicht! Und siehst du drin
Eine Mutter mit dem Kind,
Ach, so schau nicht hin!

Вірш "Зацвіла в долині" перекладено частково: замість 33 рядків оригіналу перекладний текст містить тільки 24 рядки. Така прогалина суттєво знизила загальну вартість текстоцентричної парадигми. Адже в тексті оригіналу останні 9 рядків містять квінтесенцію Шевченкового задуму. Крім цього, перекладачеві тут – у порівнянні з віршем "Ой люлі, люлі, моя дитино" – не вдалося адекватно відтворити ліричну контрастність – пошевченківському містку, багаторефлексивну, а також наративно мотивовану образність, метафоричність першотвору. Це підтверджують початкові дві строфи:

Оригінал:

Зацвіла в долині
 Червона калина,
 Ніби засміялась
 Дівчина-дитина,
 Любо, любо стало,
 Пташечка зраділа
 І защебетала.
 Почула дівчина... [5, с. 430]

Переклад:

Es blüht, es blüht im Thal
 Massholder rot durch den Hain,
 Als ob da lachte mit einem Mal.
 Ein junges Magdelein.
 Lieb ward es, hold und traut,
 Ein Vögelein, war erwacht,
 Ein Vögelein, das zwitschert laut
 Das Magdelein hört's und sucht. [7, с. 441]

Загострення змістових відтінків оригіналу, що є суттю художнього перекладу в інтерпретації М. Н., надало рядкам не поетичне співзвуччя першотвору, а прозову фіксацію думки.

Шевченкові рядки:

Ніби засміялась
 Дівчина-дитина.
 Любо, любо стало,
 Пташечка зраділа

в перекладі набули пасивного забарвлення. Слово “зраділа”, що виражає стрижневе поняття уривка, передано описовим трактуванням “*wag erwacht*” (прокинулася).

Було б доцільно продовжити пошуки інших текстів Т. Шевченка в перекладі М.Н., адже на основі двох цитованих інтерпретацій важко дійти узагальнених висновків про творчу лабораторію згаданого автора як популяризатора української літератури в Німеччині. Однак, не підлягає сумніву: М. Н. був знавцем Шевченкового письма. Його перекладацькі спроби поруч із інтерпретаціями Й. Г. Обріста, В. Умлауффа та К.-Е. Францоу, були помітним кроком у освоєнні поетичної спадщини Т. Шевченка представниками німецькомовної культури. Вони підготували ґрунт для появи більш досконалих перекладів з-під пера Юлії Віргінії на початку ХХ століття.

Перекладацькі роботи М. Н. надруковані у названому журналі під рубрикою “З багатьох мов”. Примітно, що вона відкривається осетинськими народними піснями в перекладі Артура Лайста, дослідника грузинської літератури та шанувальника російської та української культур. Ця публікація свідчила про прихильність редактора журналу Едуарда Енгеля до літератур бездержавних народів у межах Російської імперії. Він періодично інформував громадськість Німеччини про літературне життя в Україні, Грузії, Вірменії, Узбекистані. Кілька позицій присвячені також білоруській літературі, яка переважно розглядалася в контексті російської або польської культурних систем.

Пріоритетні факти з історії німецько-української літературної взаємодії свідчать про те, що впродовж другої половини ХІХ століття творчість Т.Шевченка займала центральне місце в процесі сприйняття української літератури в німецькомовному середовищі. Підтвердженням цього служить маловідома стаття від 11 лютого 1888 року, яка повідомляла читачам “Журналу вітчизняної і зарубіжної літератури” про Ю. Федьковича (1834 – 1888) як “продовжувача традицій Шевченка” [4, с. 136]. Йдеться про єдиний у німецькій пресі відгук на смерть автора поем “Лук’ян Кобилиця” і “Новобранчик”. У некролозі вказувалося, що “український народ оплакує смерть свого видатного сучасного національного поета Федьковича, відомого також як публіциста”.

Зауважимо, що ім’я Ю. Федьковича було знайоме німецьким науковим колам ще з 60 – 70-х рр. Ця заслуга належить насамперед К.-Е. Францоу. Так, у листі від 18 червня

1866 року він висловив свою однозначно позитивну оцінку про творчість Ю. Федьковича як співця буковинського краю, до якого мав безпосередню причетність німецькомовний критик К.-Е. Француз навчався в Чернівецькій класичній гімназії, у стінах якої активно прилучився до вивчення історії українського народу та його фольклору. У цьому зв'язку доречно згадати, що Ю. Федькович підтримував особисті контакти з такими представниками німецької культури, як художник Р. Роткель, поет Е. Нойбауэр, а також з відомими видавцями К. Галлбергером і Ф. Брокгаузом. Не можна не враховувати й тієї обставини, що Ю. Федькович своїми перекладами творів Гете, Шіллера, Гайне, Уланда, а також власними німецькомовними оригінальними поезіями сприяв, як і К. Климкович, зміцненню українсько-німецьких і українсько-австрійських літературних зв'язків. У 1882 році він зробив спроби надрукувати драму “Довбуш” – автопереклад третьої версії цього твору німецькою мовою – в штуттгартському видавництві К. Галлбергера. Про це свідчить лист Карла Галлбергера Юрію Федьковичу від 23 серпня 1882 року [4, С. 309–310]. Перші переклади Ю. Федьковича з німецької класики (1861) та українських народних пісень (1862), що згадуються К.-Е. Французом у названому листі від 18 червня 1866 року, з'явилися в австрійській пресі на початку 60-х рр.

Перу К.-Е. Францоza належить також найбільш ґрунтовне дослідження Шевченкового доробку, що з'явилося 1871 року під назвою “Українці та їхній співець”. Визначний критик і письменник, автор роману “Боротьба за право” (1881), одного з кращих художніх творів зарубіжного митця про долю українського народу, вперше зробив спробу укласти жанрово-тематичну класифікацію Шевченкових поезій. Критичні судження К.-Е. Францоza не втратили й нині своєї актуальності та літературознавчої вартості. Його авторитет справив благотворний вплив на процес об'єктивних зацікавлень жанрово-стильовою системою української літератури в Німеччині, Австрії, Франції, Болгарії, а також у прибалтійських країнах, де виходили численні періодичні видання німецькою мовою.

Міжкультурні зв'язки, що зазнали за сучасної епохи якісних змін, у своїй основі мають історичні традиції. З ними пов'язані промовисті факти з історії українсько-німецьких літературних відносин кінця ХІХ – початку ХХ століття. Слід зауважити, що йдеться не про локально-ізолювану позицію, а про типологічний ряд, що складає не замкнутий ланцюг з однакових, а радше – спектрально різних ланок, що знаходяться у визначеному співвідношенні. У процесі аналізу взаємодії культурних впливів із національними прафеноменами на особливу увагу заслуговує шлях просування певного твору або його автора до читача як реципієнта.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Дюришин Д. Теория сравнительного изучения литературы. / Д. Дюришин. – М., 1979. – 318 с.
2. Зимомря М., Білоус О. Опанування літературного досвіду : Переємність традиції сприйняття творчості Тараса Шевченка / Монографія. – Дрогобич : КОЛО, 2003. – 280 с.
3. Коршунов А. М., Мантатов В. В. Теория отображения и эвристическая роль знаков. / А. М. Коршунов, В. В. Мантатов. – М., 1974. – 214 с.
4. Маковей О. Матеріали до життєписі Осипа Юрія Гординського-Федьковича. / О. Маковей. – Львів, 1910. – 336 с.
5. Шевченко Т. Кобзар. / Тарас Григорович Шевченко. – К., 1960. – 538 с.
6. Magazin für die Literatur des In-und Auslandes. – 1888. – Nr. 7. – S. 106 – 112.
7. Magazin für die Literatur des In-und Auslandes. – 1888. – Nr. 28. – S. 441– 442.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Ольга Білоус – старший викладач кафедри перекладу, прикладної та загальної лінгвістики Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: українсько-німецькі міждіалектні зв'язки, історія перекладу, теорія і практика перекладу германських мов.

Олександр Білоус – кандидат філологічних наук, професор, професор кафедри перекладу, прикладної та загальної лінгвістики; декан факультету іноземних мов Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка; Заслужений працівник освіти України.

Наукові інтереси: теорія і практика перекладу германських мов, історія перекладу, методика викладання перекладознавчих дисциплін.